

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Radka SÝKOROVÁ

Obchodování ve fotbale a jeho dopady na rozvojové země

Vedoucí práce: Mgr. Simona Šafaříková

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a všechny použité zdroje uvedla v seznamu literatury.

Jičín, 28. července 2011

.....

Podpis

Děkuji tímto Mgr. Simoně Šafaříkové za vstřícný přístup, cenné rady a připomínky, které mi pomohly při vypracování této bakalářské práce.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Radka SÝKOROVÁ**
Osobní číslo: **R08367**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu: **Obchodování ve fotbale a jeho dopady na rozvojové země**
Zadávající katedra: **Katedra rozvojových studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce je nastínit problematiku sportovní migrace fotbalistů z rozvojových zemí do Evropy a analyzovat dopady tohoto fenoménu. Práce se bude zabývat mezinárodním obchodem s fotbalisty, a to jak legálním, tak i ilegálním. Diskutován bude stav hráčů z rozvojových zemí v předních evropských ligách a otázka, nakolik je jejich přítomnost ovlivněna historickými či kulturními aspekty.

Rozsah grafických prací: dle potřeby
Rozsah pracovní zprávy: 10 - 15 tisíc slov
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- DARBY, Paul. Africa, Football and FIFA : Politics, Colonialism and Resistance. London : Frank Cass Publishers, 2002. 256 s.
- LANFRANCHI, Pierre ; TAYLOR, Matthew. Moving with the Ball : The Migration of Professional Footballers. Oxford : Berg, 2001. 273 s.
- MAGEE, Jonathan; SUGDEN, John. The World at their Feet : Professional Football and International Labor Migration. Journal of Sport and Social Issues. November 2002, 26 (4), s. 421-437.
- POLI, Raffaele. Understanding Globalization through Football : The New International Division of Labour, Migratory Channels and Transnational Trade Circuits. International Review for the Sociology of Sport. 2010, 45 (4), s. 491-506.
- DARBY, Paul. Out of Africa : the Exodus of Elite African Football Talent to Europe. Working USA : the Journal of Labour and Society. 2007, 10, s. 443-456.
- TAYLOR, Matthew. Global Players? Football, Migration and Globalization, c. 1930-2000. Historical Social Research. 2006, 31 (1), s. 7-30.
- POLI, Raffaele. Africans' Status in the European Football Players' Labour Market. Soccer & Society. 2006, 7 (2-3), s. 278-291.

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Simona Šafaříková
Katedra rozvojových studií

Datum zadání bakalářské práce: 13. května 2010
Termín odevzdání bakalářské práce: 13. května 2011

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 21. února 2011

Obsah

Obsah	6
Abstrakt.....	8
Abstract.....	8
Seznam tabulek	9
Seznam obrázků	9
Seznam použitých zkratk	10
1. Úvod	11
2. Cíle a metodologie.....	14
2.1. Cíle práce.....	14
2.2. Metodologie práce.....	14
3. Fotbal jako celosvětový fenomén.....	16
3.1. Historie fotbalu	16
3.2. Globální formát fotbalu	18
3.3. Nejdůležitější ligové soutěže současnosti.....	20
4. Fotbalová migrace	22
4.1. Ekonomické determinanty fotbalové migrace	22
4.2. Kulturní determinanty fotbalové migrace.....	24
4.3. Institucionální a strukturální determinanty fotbalové migrace	27
4.4. Další pojetí.....	28
4.5. Současný stav	30
5. Migrace fotbalistů z Afriky	36
5.1. Pozice Afriky v mezinárodních migračních tocích.....	36
5.2. Didier Drogba	38
6. Fotbal a obchod	42
6.1. Legální forma.....	42

6.1.1. Případ Bosman	42
6.2. Trh s fotbalisty od konce 90. let.....	45
6.2.1. Agenti FIFA.....	46
6.3. Nelegální forma.....	47
7. Vliv fotbalové migrace na rozvojové země	50
7.1. Pozitivní dopady	50
7.2. Negativní dopady	52
7.3. Možné řešení – tzv. Coubertobinova daň.....	55
8. Závěr	57
9. Seznam literatury.....	59
10. Přílohy.....	64

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá moderním fenoménem fotbalové migrace hráčů z rozvojových zemí do západní Evropy, která je jádrovou oblastí světového fotbalu. V úvodu se krátce věnuje fotbalu jako celosvětovému fenoménu a představuje jeho infrastrukturu. V následující kapitole práce kombinuje historický přístup s analýzou determinantů migrace tak, jak je popisují odborníci na tuto problematiku. V další části je popsán systém obchodování ve fotbale, který má svoji legální a nelegální složku. Stále významnější pozice Afriky jako zdroje hráčů z rozvojových zemí je jádrem následující kapitoly. V neposlední řadě jsou v práci shrnuty a diskutovány jak pozitivní, tak i negativní dopady fotbalové migrace na mateřské země hráčů z rozvojového světa a nastíněno řešení, spočívající ve vytvoření speciální daně.

Klíčová slova: fotbal, rozvojové země, Afrika, migrace, obchod, odtok svalů

Abstract

This bachelor thesis deals with the modern phenomenon of football player migration from developing countries to Western Europe, which is the core of world football. The introduction briefly describes football as a global phenomenon and acquaints us with its infrastructure. Next chapter of this thesis combines a historical approach with the analysis of determinants of migration as described by experts on this issue. The next section analyzes the trading system in football, which has its legal and illegal components. Increasingly important position of Africa as a source of players from developing countries is the core of the following chapter. Last but not least the thesis aims to summarize and discuss both positive and negative impacts of migration on the football players' home countries from developing world and outline solution based on the establishment of a special tax.

Key words: football, developing countries, Africa, migration, trade, muscle drain

Seznam tabulek

Tabulka 1 **20 nejbohatších klubů za rok 2010**

Tabulka 2 **Počet hráčů z jednotlivých zemí vyvezených do zahraničních lig v roce 2010**

Tabulka 3 **Počet fotbalistů dle země původu působících v zahraničí v roce 2010**

Tabulka 4 **Procentuální podíl zahraničních hráčů v domácích ligách mezi lety 1995 - 2007**

Seznam obrázků

Obrázek 1 **Podíl aktivních fotbalistů na 1000 obyvatel**

Obrázek 2 **Směr fotbalové migrace a šíření fotbalu**

Obrázek 3 **Průměrný počet nově příchozích zahraničních hráčů na klub dané asociace v roce 2010**

Obrázek 4 **Podíly vyvezených hráčů v roce 2010 dle pozice a kontinentální organizace**

Obrázek 5 **Země původu a procentuální zastoupení zahraničních hráčů působících v roce 2010 v 36 evropských ligách**

Seznam použitých zkratek

AFC – Asijská fotbalová konfederace (The Asian Football Confederation)

ASL – Americká fotbalová liga (The American Soccer League)

CAF – Konfederace afrického fotbalu (The Confederation of African Football)

CONMEBOL – Jihoamerická fotbalová konfederace (Confederación Sudamericana de Fútbol)

CONCACAF – Konfederace svazů Severní Ameriky, Střední Ameriky a Karibiku (The Confederation of North, Central American and Caribbean Association Football)

EU – Evropská unie (The European Union)

FA – Anglická fotbalová asociace (The Football Association)

FC – Fotbalový klub (Football club)

FIFA – Mezinárodní fotbalová federace (Fédération Internationale de Football Association)

IFAB – Mezinárodní výbor pro pravidla fotbalu (The International Football Association Board)

OFC – Fotbalová konfederace Oceánie (The Oceania Football Confederation)

OSN – Organizace spojených národů

TMS – Přestupní párovací systém (Transfer Matching System)

UEFA – Unie evropských fotbalových asociací (Union of European Football Associations)

UNDP – Rozvojový program OSN (United Nations Development Programme)

UNICEF – Dětský fond OSN (The United Nations Children's Fund)

1. Úvod

V průběhu 20. století se výrazně proměnila tvář fotbalu a vůbec celého sportu. Z původně volnočasové aktivity se stala fungující část tržní ekonomiky, řízená podobnými pravidly jako ostatní sektory hospodářství. I přesto se však sportovnímu průmyslu podařilo vytvořit některá specifika, která si udržuje dodnes, a tak můžeme hovořit o sportu jako o zvláštní části světové ekonomiky. Fotbal je celosvětově nejpopulárnější sport a objem peněz, které se v něm pohybují, je v porovnání s ostatními sportovními disciplínami největší. Spolu s narůstající ekonomickou důležitostí fotbalu se však objevují i některé doprovodné jevy a ukazuje se, že fotbal má daleko větší vliv na společnost než jen jako sportovní fenomén.

Jedním z jevů, který se postupně objevil v průběhu 20. století v reakci na stále se zvyšující internacionalizaci a globalizaci fotbalu, je zahraniční fotbalová migrace hráčů. Jejím vliv postupně narůstal a především ve druhé polovině minulého století začala výrazněji ovlivňovat i rozvojové země, z nichž začali odcházet talentovaní fotbalisté do zahraničí.

Téma vlivu obchodování ve fotbale na rozvojové země jsem si vybrala, protože s rostoucí mobilitou pracovní síly ve světové ekonomice narůstá také počet hráčů z rozvojových zemí, kteří se stávají součástí mezinárodního fotbalového trhu a opouštějí svoji mateřskou zemi. Ta tak ztrácí část své elitní populace a, ačkoli se ne vždy musí jednat o jedince s vysokým vzděláním, způsobuje zemi citelnou ztrátu a má vliv na rozvojový svět jako celek. Tato problematika je v českém prostředí doposud málo diskutovaná a z tohoto důvodu jsem se rozhodla věnovat se jí ve své práci podrobněji.

První část bakalářské práce je věnována fotbalu jako celosvětovému fenoménu. Stručně je zmíněna historie fotbalu a způsob, jakým se rozšířil z kolébky sportu, Anglie, na evropský kontinent a dále do zbytku světa. Pozornost je věnována utváření institucionálního rámce světové kopané, především vzniku světové fotbalové federace FIFA a jejích podřízených kontinentálních organizací. Ve třetí kapitole je taktéž analyzován globální formát fotbalu, jedna z nutných podmínek celosvětové migrace hráčů, která je jádrem této práce. Poslední část třetí kapitoly se věnuje pěti nejdůležitějším evropským ligovým soutěžím, které jsou hlavním cílem prakticky všech fotbalistů z rozvojových zemí, ale samozřejmě nejen z nich.

Čtvrtá kapitola se zabývá teorií fotbalové migrace a rozebírá ji z pohledu různých determinantů, které ji utvářejí. Tyto determinanty se dělí do třech hlavních skupin, kdy je v práci každé skupině věnována jedna podkapitola. Jedná se o ekonomické, kulturní a institucionální determinanty, které jsou analyzovány v kombinaci s historií fotbalové migrace z rozvojových zemí do Evropy. Podkapitola 4.5. se pak věnuje současnému stavu fotbalové migrace tak, jak ho zachytily aktuálně vydané reporty.

Pátá kapitola podrobněji analyzuje situaci afrických hráčů a migračních toků, kterých se účastní. Vlivy fotbalové migrace na rozvojové země jsou totiž nejvýraznější právě na africkém kontinentu a v posledních dekádách získávají rostoucí pozornost spolu s tím, jak se v nejprestižnějších evropských ligách prosazuje stále více hráčů pocházejících z Afriky. Podkapitola 5.2. pak popisuje kariéru jednoho z nejlepších současných fotbalistů, Didiera Drogby z Pobřeží slonoviny, který se jako mnoho dalších afrických hráčů dostal z rodné země přes Francii do anglické Premier League, která je hlavním cílem většiny fotbalistů. Na osobnost Didiera Drogby jsem se zaměřila nejen z důvodu jeho talentu a úspěšné kariéry, ale také pro jeho dlouhodobou angažovanost na poli charity a pomoci rozvojovým zemím při boji proti chudobě.

Šestá kapitola analyzuje institucionální rámec obchodu ve fotbale s důrazem na transfery hráčů. Kapitola je rozdělena na dvě základní části o obchodu legálním a nelegálním. V první části je kromě vzniku a vývoje přestupů ve fotbale popsán i zásadní případ Bosman, který změnil poměry takřka v celém fotbalovém prostředí, především však na poli přestupů hráčů. Pozornost je věnována i aktuální situaci na trhu s hráči od konce 90. let a v podkapitole 6.1.3. též fotbalovým agentům, kteří jsou jedni z klíčových subjektů při uzavírání fotbalových transferů. Druhá část šesté kapitoly se zabývá nelegálním obchodem s hráči ve světovém fotbale, který se týká prakticky výhradně rozvojových zemí. Hlavním problémem je tzv. *trafficking*¹, který bývá často označován za novodobou formu otroctví a trpí při něm především hráči z rozvojových zemí a jejich rodiny.

Závěrečná kapitola pak popisuje a diskutuje celkový vliv fotbalové migrace na rozvojové země. I tento oddíl je opět rozdělen na dvě části. První se věnuje pozitivním dopadům migrace na rozvojové země a druhá dopadům negativním, které nabývají na

¹ *Trafficking* lze do češtiny přeložit jako nelegální obchodování. V oblasti fotbalu se týká falešných slibů fingoaných nelicencovaných hráčských agentů o zajištění místa pro mladého fotbalistu v některém z prestižních evropských klubů. Podrobněji viz kapitola 6.2.

intenzitě a v posledních letech tak získávají pozornost světové fotbalové veřejnosti. Rozebírán je také návrh tzv. Coubertobinovy daně, která se by se mohla stát jedním z řešení současných problémů, které migrace fotbalistů z rozvojových zemí přináší.

2. Cíle a metodologie

2.1. Cíle práce

Hlavním cílem mé práce je zanalyzovat fotbalovou migraci z rozvojových zemí s důrazem na africký kontinent, který je v současnosti jedním z hlavních zdrojů zahraničních hráčů pro evropské kluby. V práci je popsán jak pozitivní, tak i negativní vliv tohoto novodobého fenoménu, včetně možného nástinu řešení současné situace. Po obecném úvodu jsou v práci diskutovány jednotlivé aspekty fotbalové migrace a důvody, kvůli kterým dochází k přesunu pracovní síly ve fotbale v mezinárodním měřítku. Práce též komplexně popíše legální i ilegální rámec, ve kterém se uskutečňuje obchod ve fotbale.

2.2. Metodologie práce

Pro psaní této bakalářské práce byla využita rešeršně-kompilační metoda. Vybranou literaturu jsem nejprve překládala, poté analyzovala její relevantnost a přínosnost vzhledem k tématu práce a posléze jsem přistoupila k vlastní interpretaci poznatků. Vzhledem k absenci zdrojů v českém jazyce jsem byla nucena čerpat výhradně ze zdrojů v angličtině, nejčastěji z vědeckých článků a studií věnovaných aktuálnímu dění v oblasti obchodu, sportu a migrace pracovních sil.

Fenoménu odchodu fotbalistů z jejich vlasti do prestižních evropských lig se věnuje pouze omezené množství odborníků. V současné době se tématem zabývají nejvíce autoři Paul Darby, Raffaele Poli, Matthew Taylor a Pierre Lanfranchi, z jejichž studií bylo při psaní této práce také nejvíce čerpáno.

Paul Darby je přední světový odborník na sportovní migraci se specializací na migraci afrických fotbalových hráčů do Evropy. Darby působí na univerzitě v Ulsteru v Irsku, kde přednáší zejména na vybraná témata z oblasti sociologie sportu a vztahu mezi fotbalem a společností.

Raffaele Poli, geograf a sociolog ze švýcarské Univerzity v Laussane se zaměřuje na migraci, globalizaci, pracovní trh a geopolitiku ve sportu, především pak ve fotbale.

Profesor Matthew Taylor z Univerzity v Leicestru ve Velké Británii se nejvíce zabývá historickými aspekty fotbalové migrace, stejně tak jako Pierre Lanfranchi, se

kterým vydal společně knihu *Moving with the Ball: The Migration of Professional Footballers*, která byla využita při psaní této práce.

Údaje o ekonomických aspektech fotbalu jsou čerpány z publikací od předního sportovního ekonoma Wladimira Andreffa, profesora ekonomie z pařížské univerzity Sorbonna.

Statistiky týkající se aktuálních demografických dat a mobility hráčů byly získány zejména z reportů vydaných *The Professional Football Players Observatory*, výzkumnou skupinou působící v Mezinárodním centru pro sportovní studia (*International Centre for Sports Studies*, CIES) při Univerzitě ve švýcarském Neuchatelu, jejímž členem je i již zmíněný Raffaele Poli.

Cizojazyčné názvy a termíny, u kterých je problematický přesný překlad do českého jazyka, jsou v textu odlišeny kurzívou.

Odkazy na literaturu, popř. doplňující poznámky, jsou uváděny formou citací pod čarou. Komplexní přehled literatury seřazený dle abecedy se pak nachází na konci této bakalářské práce.

3. Fotbal jako celosvětový fenomén

3.1. Historie fotbalu

Moderní fotbal, tak jak ho známe, má kořeny v Anglii 16. století, kdy na středních školách vznikla míčová hra, kterou můžeme pokládat za předchůdce dnešní kopané. Pravidla se lišila školu od školy a v průběhu času docházelo k různým obměnám. K rozšíření fotbalu na konci 18. a začátku 19. století přispěl rozvoj dopravy, především železnice.² Díky ní bylo možné pořádat turnaje mezi jednotlivými školami a nový sport rychle nabíral na popularitě. Konání turnajů však bylo možné pouze za předpokladu, že hra bude mít jednotná pravidla. Proto v roce 1848 vznikla tzv. Cambridgeská pravidla, na kterých dohodlo 14 zástupců předních anglických škol³ a došlo tak k první kodifikaci fotbalových pravidel v dějinách.

První fotbalový klub vznikl roku 1855 v Sheffieldu a anglická fotbalová asociace *The Football Association* byla založena v roce 1863.⁴ O osm let později, v roce 1871 se konal první ročník nejstarší fotbalové soutěže světa, tj. *The Football Association Challenge Cup* (zkráceně *FA Cup*).⁵ Tato soutěž se v Anglii hraje dodnes. Přes počáteční spory ohledně profesionalismu a amatérismu se Anglický svaz stal na počátku 20. století jedinou oficiální institucí zaštiťující nově vzniklý sport. Paralelně vznikaly fotbalové svazy i v dalších částech Spojeného království – v roce 1873 ve Skotsku, 1876 ve Walesu a 1880 v Irsku.⁶ Kontinentální kolébkou fotbalu v druhé polovině 19. století bylo trochu překvapivě Švýcarsko. Kopané se zde dařilo zejména díky kalvinistické tradici v kombinaci s poměrně hustou sítí vysokých technických škol, jejichž studenti měli klíčový vliv na šíření a následné zpopularizování hry. Důležitým aspektem byla také angličtina, která od počátku pronikala do škol spolu s fotbalem. Po Britských ostrovech a Švýcarsku se fotbal nejdříve rozšířil do Francie, Itálie a zemí Beneluxu.⁷

Pro definitivní sjednocení pravidel byl v roce 1886 založen *International Football Association Board* (IFAB), který se tak stal nejvyšší instancí v otázce týkající se sporů o pravidla. Zakládajícími členy IFAB byli zástupci všech 4 lig fungujících na území Velké Británie, tedy ligy anglické, skotské, welšské a severoirské. Až později,

² Huggins, Tolson (2001)

³ International Football Hall of Fame (2000)

⁴ Tamtéž

⁵ The Football Association (2011)

⁶ Tamtéž

⁷ Lanfranchi, Taylor (2001)

v roce 1913, se jedním z členů IFAB stala i Mezinárodní fotbalová federace FIFA (*Fédération Internationale de Football Association*) a v tomto složení výbor funguje dodnes.⁸

Postupně byly zakládány fotbalové svazy po celé Evropě, v českých zemích vznikly první fotbalové kluby Sparta a Slávia v roce 1892 a Český fotbalový svaz je následoval ještě v období Rakouska-Uherska v roce 1901. Asociace FIFA pak spatřila světlo světa roku 1904 v Paříži.⁹ Zpočátku sdružovala jen několik málo zemí, ale postupně se vyvinula v celosvětovou organizaci, mezi jejíž členy patří všechny národní fotbalové asociace. Poté, co došlo v první polovině 20. století ke konfliktu s Mezinárodním olympijským výborem, který nesouhlasil se zahrnutím fotbalu do programu Olympijských her konaných v roce 1932 v Los Angeles, stala se FIFA svrchovaným celosvětovým fotbalovým orgánem. Jako protiváhu olympijského fotbalového turnaje založila nový turnaj nazvaný Mistrovství světa (*World Cup*). První turnaj se konal v roce 1930 v Uruguayi, kde se vítězem stala domácí reprezentace.¹⁰ Také FIFA uznala IFAB jako jediný orgán kompetentní v oblasti oficiálních pravidel a mezinárodních sporů.

Ve světě dnes existuje celkem šest fotbalových konfederací, které sdružují členy FIFA z jednotlivých kontinentů. Je zajímavé, že první z těchto konfederací nevznikla v Evropě, ale v Jižní Americe. CONMEBOL (*Confederación Sudamericana de Fútbol*), jak byla organizace pojmenována, byla vytvořena již v roce 1916. Zakládání národních svazů a jihoamerické asociace bylo chápáno jako výraz národní a regionální hrdosti. Unie evropských fotbalových asociací (*Union of European Football Associations*, UEFA) vznikla až po druhé světové válce v roce 1954, stejně jako AFC (*The Asian Football Confederation*), kontinentální fotbalová organizace v Asii. Africká CAF (*The Confederation of African Football*) následovala v roce 1957, severo- a středoamerický CONCACAF (*The Confederation of North, Central American and Caribbean Association Football*) v roce 1961 a jako poslední vznikl OFC (*The Oceania Football Confederation*) v Austrálii a Oceánii.¹¹

Světová struktura fotbalových organizací, jak národních tak kontinentálních, je tedy poměrně mladá, k jejímu vytvoření došlo v období po druhé světové válce. Jedním z důvodů je, že právě až po skončení tohoto konfliktu došlo v následujících dekádách k

⁸ FIFA (2011a)

⁹ International Football Hall of Fame (2000)

¹⁰ Wooldridge (2010)

¹¹ Banks (2009)

prakticky úplné dekolonizaci světa a se vznikem nových nezávislých států organicky vznikaly i národní fotbalové svazy.

Proces utváření mezinárodní fotbalové struktury byl následně ovlivněn několika vlivy. Kromě vlivů politických, jakým byla např. již zmíněná dekolonizace, působil na vznikající fotbalový průmysl také rozvoj masových médií, zkracování vzdáleností prostřednictvím moderní dopravy a stále se zlepšujících informační technologie. Celkově můžeme říci, že tato raná globalizace byla hlavním faktorem, který formoval fotbalové prostředí ve druhé polovině 20. století.

3.2. Globální formát fotbalu

Z kopané se postupem času stal globální sport, který má pevnou základnu na všech kontinentech a z hlavní mezinárodní soutěže, Mistrovství světa, spolu s olympijskými hrami jedna ze dvou nejsledovanějších sportovních akcí na světě. V současnosti má světová fotbalová federace FIFA 208 členů, což je dokonce o 3 více než má Mezinárodní olympijský výbor a o 16 více, než je členských států v OSN. Takto vysoká členská základna je zapříčiněna faktem, že FIFA uznává za právoplatné členy asociace ze zemí, jež nejsou samostatně suverénní. Příkladem mohou být například čtyři asociace fungující na území Spojeného království Velké Británie a Severního Irska. Legitimním členem FIFA je například i Palestina, tedy stát, jehož nezávislost není všeobecně uznána.¹²

FIFA má několik hlavních cílů, mezi které patří všeobecná podpora fotbalu na všech frontách a udržování přátelských vztahů mezi členskými národy a fotbalovými asociacemi. Dalšími jsou kontrola a ochrana tohoto sportovního odvětví před nezákonnými praktikami a snaha potlačit rasovou, národnostní i náboženskou diskriminaci.

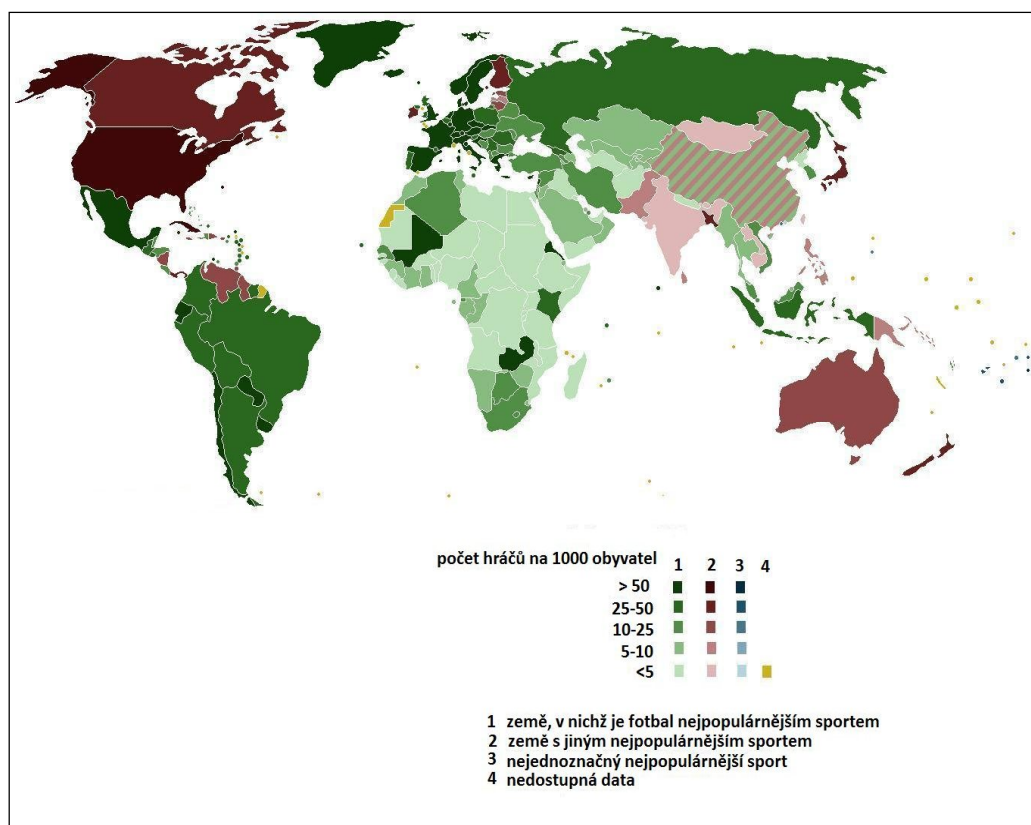
Do sedmdesátých let byla FIFA pod výhradním vlivem evropských států a zastávala konzervativní přístup k většině problémů. Pozornost nebyla příliš věnována rozvojovým zemím a propagaci sportu v nich. Situace se změnila v roce 1974, kdy byl předsedou FIFA zvolen poprvé v historii Brazilec João Havelange, a to především díky hlasům delegátů z rozvojového světa.¹³ FIFA se pod jeho vedením začala přibližovat nadnárodní korporaci se silnou finanční pozicí, kterou získala lukrativním prodejem televizních práv.

¹² Seznam jednotlivých členů FIFA viz sekce Associations na stránkách <http://www.fifa.com/>

¹³ Darby (2003)

Na počátku 21. století je dle odhadů ve světě asi 250 milionů fotbalových hráčů a o tento sport se zajímá celkem 1,3 miliardy lidí.¹⁴ Jak je vidět na Obrázku č. 1, nejpobulárnější je kopaná v Evropě a Jižní Americe, kde je také nejvyšší podíl aktivních fotbalistů na celkovém počtu obyvatelstva.

Obrázek 1 Podíl aktivních fotbalistů na 1000 obyvatel

Zdroj¹⁵

Nejdůležitějšími institucemi ve fotbalovém byznysu, kromě oficiálních regulačních organizací, jsou bezesporu fotbalové kluby. V průběhu 20. století se původně sportovní sdružení s minimálním počtem členů či zaměstnanců postupně proměnila v obrovské kluby fungující na principu mezinárodní firmy. Hodnoty nejlepších klubů světa se pohybují již v miliardách dolarů. Dle časopisu Forbes byl nejbohatším klubem v roce 2010 anglický Manchester United s celkovou hodnotou 1,83

¹⁴ Encyclopædia Britannica (2011)

¹⁵ Elisson (2006)

miliardy dolarů (viz *Tabulka 1*).¹⁶ Mezi prvními 20 kluby je 7 zástupců Anglie, což potvrzuje její pozici ekonomicky nejsilnější fotbalové oblasti světa.

Tabulka 1 20 nejbohatších klubů za rok 2010

Klub	Město	Stát	Současná hodnota klubu v dolarech
1. Manchester United	Manchester	Anglie (Velká Británie)	1,835 miliard
2. Real Madrid	Madrid	Španělsko	1,3 miliardy
3. Arsenal FC	Londýn	Anglie (Velká Británie)	1,1 miliardy
4. FC Barcelona	Barcelona	Španělsko	1 miliarda
5. Bayern Mnichov	Mnichov	Německo	990 millionů
6. Liverpool FC	Liverpool	Anglie (Velká Británie)	822 millionů
7. AC Milán	Milán	Itálie	800 millionů
8. Juventus FC	Turín	Itálie	656 millionů
9. Chelsea FC	Londýn	Anglie (Velká Británie)	646 millionů
10. Inter Milán	Milán	Itálie	413 millionů
11. Schalke 04	Gelsenkirchen	Německo	384 millionů
12. Tottenham Hotspur	Londýn	Anglie (Velká Británie)	372 millionů
13. Olympique Lyon	Lyon	Francie	333 millionů
14. Hamburger SV	Hamburk	Německo	329 millionů
15. AS Řím	Řím	Itálie	308 millionů
16. Werder Brémy	Brémy	Německo	274 millionů
17. Olympique Marseille	Marseille	Francie	262 millionů
18. Borussia Dortmund	Dortmund	Německo	261 millionů
19. Manchester City	Manchester	Anglie (Velká Británie)	258 millionů
20. Newcastle United	Newcastle	Anglie (Velká Británie)	198 millionů

Zdroj¹⁷

3.3. Nejdůležitější ligové soutěže současnosti

Mezi národními fotbalovými ligami dominuje pět největších a nejsledovanějších soutěží světa, v anglickém jazyce běžně označovaných jako „*big five*“¹⁸. Tyto ligy vykazují nejvyšší příjmy a díky tomu jsou schopné nakoupit si nejtalentovanější hráče současnosti, kteří mají zásadní vliv na kvalitu soutěže. Jedná se o anglickou Premier League, španělskou Primera Division, italskou Seria A, německou Bundesligu a

¹⁶ Forbes (2010)

¹⁷ Tamtéž

¹⁸ Do českého jazyka lze přeložit jako „velká pětka“.

francouzskou Ligue 1.¹⁹ Všechny těchto pět soutěží je jádrovou oblastí světového fotbalu a hraje v nich většina nejlepších fotbalistů světa včetně hráčů z rozvojových zemí. Jedinou konkurencí těchto evropských lig tvoří fotbalové ligy v Jižní Americe, především v Brazílii a Argentině a v menší míře ostatní evropské soutěže.

Pokud porovnáme celkové příjmy klubů, zjistíme, že v tomto ohledu je nejbohatší anglická Premier League. Dle dat z výročního přehledu o financování fotbalu sestaveného v roce 2011 společností Deloitte (*Deloitte Annual Review of Football Finance*) generovala tato liga v sezóně 2009/2010 výnosy ve výši 2,5 miliardy eur (3,6 miliardy dolarů). Na druhém místě v této statistice byla německá Bundesliga s příjmy dosahujícími 1 664 milionů eur (zhruba 2,4 miliardy dolarů). Třetí byla liga španělská s 1 662 miliony eur (taktéž téměř 2,4 miliardy dolarů), čtvrtá liga italská s 1 532 miliony eur (2,2 miliardy dolarů) a pátá s menším odstupem francouzská nejvyšší soutěž, jejíž kluby zaznamenaly příjmy 1 072 milionů eur (více než 1,5 miliardy dolarů).²⁰

Při porovnávání jednotlivých lig podle popularity vyjádřené prostřednictvím průměrné návštěvnosti, dostaneme poněkud odlišné pořadí. Dlouhodobě je na evropském kontinentu nejnavštěvovanější německá Bundesliga. Například v první polovině sezony 2009/2010 činila průměrná návštěva 42 115 diváků na zápas, čímž výrazně překonala druhou Premier League s 34 000 diváky. Na třetím místě je opět španělská Primera Division s průměrnou návštěvou 29 000 diváků na zápas ve sledovaném období. Italská a francouzská liga měly návštěvnost asi 20 000. Zajímavé je, že v návštěvnosti se těmito dvěma ligám vyrovnala i nizozemská Eredivisie.²¹ Návštěvnost však nezávisí pouze na kvalitě ligy či jejím finančním zajištěním, ale také na demografických faktorech jako je například celkový počet obyvatel státu, míra urbanizace apod.

¹⁹ Gilles (2011)

²⁰ Deloitte (2011)

²¹ ČTK (2010)

4. Fotbalová migrace

Fotbalová migrace za prací, neboli přesun pracovních sil v mezinárodním měřítku v rámci fotbalového prostředí, je fenomén starý několik desetiletí. Počátky mezinárodních přestupů se datují do první poloviny 20. století, kdy se relativně mladý sport začal dynamicky rozvíjet a získával celosvětový rozměr. Základními třemi skupinami determinantů fotbalové migrace jsou ekonomické faktory, kulturní faktory a faktory institucionální nebo strukturální.²²

4.1. Ekonomické determinanty fotbalové migrace

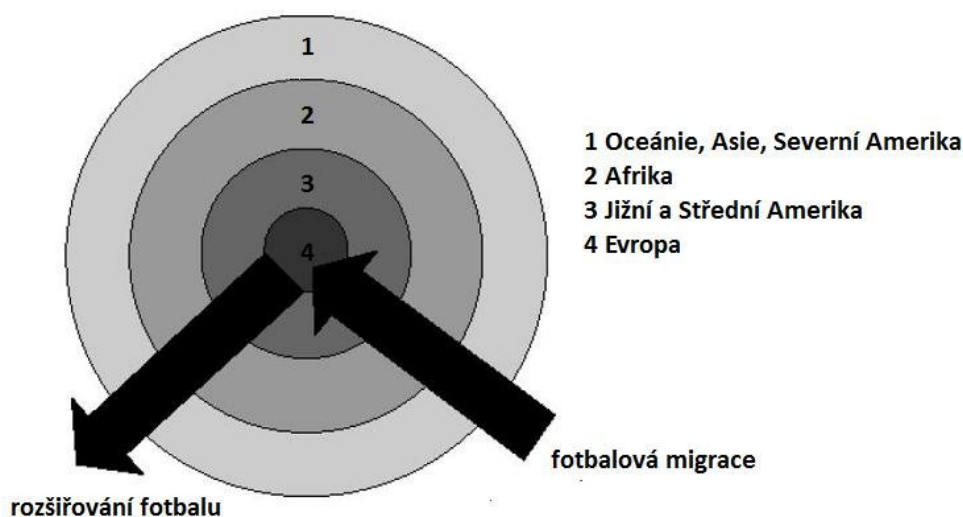
Za klíčové jsou považovány faktory ekonomické, kdy hráči přestupují do zahraničí, aby pozvedli svoji životní úroveň. V tomto případě můžeme použít teorii ekonomického centra, semiperiferie a periferie, vytvořené americkým sociologem a historikem Immanuelem Wallersteinem. Pracovní síly z periferie či semiperiferie se stahují do ekonomického centra, kde je vyšší pravděpodobnost lepšího uplatnění. Příhodné ekonomické podmínky vyspělejších států spolu s moderním prostředím a nesrovnatelně vyššími výdělky jsou dostatečným lákadlem a fotbalisté tak často následují hlavní migrační proud směřující z rozvojových či méně vyspělých zemí do zemí rozvinutých.²³

Obrázek 2 znázorňuje směr šíření fotbalu z Evropy, jakožto jádrové oblasti, do semiperiferních zemí v Jižní a Střední Americe, a dále do periferních oblastí zastoupených africkým kontinentem, respektive Oceánií, Asií a Severní Amerikou. Oproti tomu nejčastější tok fotbalové migrace probíhá, jak bylo řečeno výše, směrem opačným.

²² Taylor (2006)

²³ Magee, Sugden (2002)

Obrázek 2 Směr fotbalové migrace a šíření fotbalu

upraveno podle²⁴

Pouhá teorie centra a periferie však nevysvětluje celou problematiku. Největším světovým ekonomickým centrem jsou Spojené státy americké, které ale na fotbalové mapě nezauímají významnější pozici. Fotbal tam, jak je patrné z Obrázku č.1 na str. 13, nepatří mezi nejpoblárnější sporty a i fotbalové migrační toky do Spojených států nejsou v porovnání s významem ekonomiky a intenzitou celkové migrace pracovní síly příliš silné. Stejně tak jsou země Skandinávie, subregionu s jednou z nejvyšších životních úrovní na světě, exportéry pracovní síly v otázce fotbalové migrace.²⁵ Naopak státy jako Brazílie či Nigérie, které jsou na poli profesionálního fotbalu velmi úspěšné, nemůžeme považovat za ekonomicky dominantní.²⁶

Hlavním cílem fotbalistů z rozvojových zemí jsou evropské ligy, především pět nejvýznamnějších lig popsanych v předchozí kapitole – ligy v Anglii, Německu, Španělsku, Itálii a Francii. Nejsilnějšími migračními toky jsou toky z afrických a jihoamerických zemí do Evropy. Také pohyb v rámci Evropy má určitou tendenci a to ve směru východ-západ, ačkoli v posledním desetiletí výrazně posílila svoji pozici nejvyšší soutěž v Rusku a v menší míře i na Ukrajině.

²⁴ Magee, Sugden (2002)

²⁵ Lanfranchi, Taylor (2001)

²⁶ Magee, Sugden (2002)

Důležitým faktorem je totiž také stav fotbalové infrastruktury uvnitř státu, jak ukazují některé případy z historie. V Nizozemí byl fotbal amatérský až do roku 1954. V roce 1949 tak přestoupil nejlepší holandský fotbalista té doby Faas Wilkes nejprve do italského klubu Inter Milán a později do španělské Valencie, ačkoliv životní úroveň v Holandsku byla ve druhé polovině 20. století vyšší než v jihoevropských státech jako Itálie a Španělsko.²⁷ Podobným příkladem může být Skandinávie do 80. let 20. století. Do té doby fungovaly ligy v Norsku, Švédsku, Finsku a Dánsku na amatérské či poloprofesionální bázi a nejlepší hráči byli lákáni lukrativními kontrakty z jihoevropských či britských klubů.²⁸

4.2. Kulturní determinanty fotbalové migrace

Vysvětlení fotbalové migrace pouze ekonomickými motivy není dostačující. Existuje mnoho důkazů, že kulturní a socio-kulturní faktory hrají důležitou roli nejen v migraci fotbalistů. Stejně tak jsou důležité vlivy geografické, jazykové, náboženské a historické vycházející například z koloniálních vazeb. Pro mnoho fotbalistů byly tyto vlivy minimálně stejně důležité jako motivy ekonomické.

Historické a jazykové vlivy se výrazně projevovaly v případě hráčů z Jižní Ameriky. Migrace fotbalistů z latinskoamerických zemí do evropských klubů začala ve 20. a 30. letech dvacátého století, přičemž cílovými zeměmi byly především Španělsko, Portugalsko a Itálie. Obzvláště v případě Jihoameričanů přestupujících do Itálie, hrál často důležitou roli původ jejich rodičů.²⁹ Jak Argentina, tak Brazílie mají totiž výraznou italskou menšinu, která vznikala migrací především od druhé poloviny 19. století. Mnoho fotbalistů tak bylo ovlivněno svými italskými kořeny, a když se měli rozhodnout, do jaké země přestoupí, vybrali si právě vlast svých předků. Příkladem mohou být přestupy argentinských hráčů Julia Libonattiho a Raimunda Orsiho do Turína respektive do Juventusu v průběhu 20. let 20. století. Podobné příklady můžeme najít mezi brazilskými fotbalisty, kteří přicházeli do italských klubů ve 30. letech.³⁰ Většina z nich pocházela ze São Paula, které má tradičně silnou italskou menšinu a značná část populace má jihoevropské kořeny.

Silné kulturní a historické vazby ovlivňující fotbalovou migraci jsou prokazatelné i z údajů sledujících počty fotbalistů v jednotlivých ligách a jejich

²⁷ Lanfranchi, Taylor (2001)

²⁸ Stead, Maguire (2000)

²⁹ Taylor (2006)

³⁰ Tamtéž

národnosti. Mezi lety 1929 a 1965 hrálo v Itálii profesionálně celkem 351 zahraničních fotbalistů, z nichž 50 % pocházelo z Argentiny, Brazílie nebo Uruguaye a většina z nich měla italské předky či kořeny. A zatímco 70 % hvězd hrajících v sedmdesátých letech ve Španělsku pocházelo z Jižní Ameriky, v Německu působilo mezi lety 1963 a 1983 pouze sedm jihoamerických fotbalistů. I na konci 20. století stále můžeme registrovat zvýšený počet Jihoameričanů působících na Pyrenejském poloostrově a v Itálii, ačkoliv se, především Brazilci, rozšířili i do dalších evropských lig. V sezoně 1999/2000 působilo celkem 42 Argentinců ve Španělsku a 74 Brazilců v Portugalsku zatímco v anglické Premier League hrálo v součtu 5 Argentinců a Brazilců a v německé Bundeslize působilo 12 hráčů pocházejících z těchto dvou největších jihoamerických zemí.³¹

I migrace hráčů z afrického kontinentu byla výrazně ovlivněna kulturními a historickými vazbami. První migranti přicházeli z Afriky do evropských lig ve 30. letech 20. století a jejich cílem byla především Francie, protože se jednalo o fotbalisty z francouzských kolonií. V první fázi to byli nejčastější hráči ze severoafrických zemí jako Maroko, Alžírsko a Tunis, kteří se ve Francii živil jako námezdní dělníci nebo zde studovali na místních univerzitách.³² Nejslavnějším africkým fotbalistou ve Francii byl v té době Larbi Ben Barek, který pocházel z Maroka. V roce 1938 podepsal tento rodák z Casablanky smlouvu s klubem Olympique Marseille a brzy se stal jednou z největších hvězd francouzské ligy. Ben Barek, který pracoval původně jako uklízeč u plynárenské společnosti za minimální mzdu, odehrál za francouzskou reprezentaci 17 zápasů a jako první Francouz také přestoupil do zahraničního klubu. V roce 1948 za něj zaplatilo Atlético Madrid 1 milion peset, v přepočtu 37 tisíc dolarů, což byl tehdejší rekord španělské ligy. V roce 1950 navíc stejným směrem přes Francii putovali další tři maroťtí fotbalisté – Chicha, Mahjoub a Salem.³³

Severoafričtí fotbalisté začali přicházet do Francie mnohem častěji po druhé světové válce. Mezi lety 1945 a 1962 hrálo ve Francii celkem 7 Tunisánů, 34 Maročanů a 76 Alžířanů a 12 z nich si zahrálo i za francouzské národní mužstvo. Možnost stát se součástí národní reprezentace byla africkým hráčům umožněna na základě procesu

³¹ Taylor (2006)

³² Lanfranchi, Taylor (2001)

³³ Tamtéž

naturalizace, díky němuž získali francouzskou státní příslušnost, a tedy i stejná práva jako její ostatní občané.³⁴

Když se v 50. letech vyhrtila situace mezi mateřskou Francií a jejími severoafrickými koloniemi, příliv fotbalistů z této části světa polevil a došlo i k několika skandálům s odchodem alžírských fotbalistů zpět do vlasti. Fotbalisté ze severu Afriky byli nahrazeni migranty z frankofonních zemí západní Afriky. Ti se začali objevovat ve francouzských klubech od počátku padesátých let a v roce 1960 jich hrálo ve Francii celkem 48.³⁵ Migrace afrických hráčů z kolonií byla posílena i zákazem příchodů zahraničních hráčů, mezi které se obyvatelé kolonií samozřejmě nepočítali. Ve druhé polovině 50. let přišla ze západní Afriky do francouzské ligy další velmi zajímavá osobnost. Eugène N'Jo Lea pocházel z Kamerunu a do Francie se dostal poprvé jako student, když chodil na universitu v Roanne. Začínal jako amatérský fotbalista, ale vypracoval se v jednoho z nejlepších útočníků ve Francii. Hrál za Saint Etienne, se kterým se mu podařilo získat francouzský titul, ale později ukončil svoji profesionální kariéru, aby se mohl věnovat právu, která mezitím vystudoval v Lyonu. Snažil se také o založení hráčských odborů, ale po získání nezávislosti Kamerunu se stal ve Francii cizincem a jeho činnost tak skončila.

Migrace afrických fotbalistů poté pokračovala narůstajícím tempem a časem se stala nedílnou součástí francouzského fotbalového prostředí. Navíc několik fotbalistů narozených v Africe nebo s africkými kořeny se dostalo do národního týmu, kde často hráli velmi důležitou roli. Kromě již zmíněného Ben Lareka to byl ve stejné době např. Raoul Diagne nebo v 90. letech Patrick Viera a především Zinedine Zidane. Tento syn alžírských přistěhovalců je považován za jednoho z nejlepších francouzských fotbalistů všech dob a výrazně své vlasti dopomohl i k prvnímu titulu mistra světa z domácího šampionátu v roce 1998.

Migrace z portugalských kolonií do klubů v mateřské zemi začala až po druhé světové válce. Nejvíce fotbalistů pocházelo z dnešní Angoly a Mozambiku. Mezi známé hráče z afrického kontinentu hrající v Portugalsku, a později i za portugalskou reprezentaci, patřil například Mario Coluna, rodák z Mozambiku hrající za Benfiku Lisabon. V roce 1970 pak přestoupil do francouzského klubu Olympique Lyon. Další výraznou postavou byl Angolan Miguel Arcanjo, který hrál za portugalský klub FC Porto a v letech 1957–1965 také za portugalskou reprezentaci. Nejslavnějším zástupcem

³⁴ Darby (2007)

³⁵ Lanfranchi, Taylor (2001)

Afriky v portugalském fotbale je však Eusébio da Silva. Eusébio se narodil v roce 1942 v Lourenco Marques (dnešní hlavní město Mozambiku – Maputo) a do portugalské Benfiky Lisabon přestoupil v roce 1961, kdy ho přivedl kouč Bela Guttmann. Se svým klubem vyhrál celkem desetkrát portugalskou ligu a za národní tým odehrál 64 zápasů. Na mistrovství světa v Anglii v roce 1966 se největší měrou podílel na zisku bronzových medailí a s devíti góly se stal nejlepším střelcem turnaje. Dnes je považován za nejlepšího portugalského fotbalistu všech dob.³⁶

Afričtí fotbalisté byli až do počátku sedmdesátých let výrazně koncentrováni ve třech zemích s koloniální minulostí – v Belgii, Francii a Portugalsku. Zvláštním případem v tomto kontextu byla Velká Británie. Ačkoli vybudovala v průběhu 19. století největší koloniální říši a měla tak nejvíce vazeb na rozvojové části světa, anglická liga zůstávala pro migranty z kolonií uzavřena a v domácích klubech hráli pouze hráči z Britských ostrovů.³⁷

4.3. Institucionální a strukturální determinanty fotbalové migrace

Institucionální a strukturální vlivy doplňují ve formování fotbalové migrace dříve zmíněné faktory ekonomické a kulturní. Do této skupiny patří aktivity různých agentur a společností působících ve fotbalovém prostředí. Největší vliv však mají národní fotbalové federace, které prostřednictvím pravidel a norem, které vydávají, přímo ovlivňují a usměrňují fotbalovou migraci. Především se jedná o omezování či zakazování příchodů zahraničních fotbalistů do domácích lig.

Od počátku fotbalové migrace z rozvojových zemí ve 30. letech 20. století se objevily v Evropě dvě extrémně protekcionistické ligy – anglická a německá. V Německu existoval projekt profesionální ligy za účasti cizinců, ale změna politické situace tento pokus výrazně poznamenala. V roce 1933 se stal Adolf Hitler německým kancléřem a brzy uchopil veškerou moc ve státě. V duchu extrémního nacionalismu byl příchod jakýchkoliv zahraničních hráčů zakázán a situace se nezměnila až do konce druhé světové války. Anglická *Football Association* zavedla již v roce 1931 pro nejvyšší soutěže dvouleté období pro získání trvalého pobytu pro profesionální hráče.³⁸ To znamenalo prakticky znemožnění fotbalové imigrace profesionálních cizinců a fotbalová

³⁶ Alsos (2010)

³⁷ Taylor (2006)

³⁸ Moore (2005)

migrace tak probíhala pouze na amatérské bázi. Anglie zůstala uzavřená ze všech nejvyspělejších fotbalových zemí nejdéle. Trh zde byl otevřen po 45 letech až v roce 1978.³⁹

Ostatní ligy zvolily liberálnější přístup. Ve Francii platilo od roku 1932 pravidlo, které stanovovalo maximální počet cizinců na hřišti v dresu jednoho týmu na pět. Italská liga sice původně zakázala příchod cizinců, ale pro fotbalisty z Jižní Ameriky s dvojitým občanstvím byla vytvořena výjimka, což způsobilo zvýšený příliv hráčů z tohoto kontinentu do Itálie. Nejliberálnější ligou předválečného fotbalového světa byla americká ASL (*American Soccer League*, dnešní název je *Major League Soccer*), která ohledně národnosti neměla pro migraci žádná zvláštní pravidla.⁴⁰

Po konci druhé světové války vstoupil fotbal do nové éry a výrazně se změnila i institucionální situace fotbalové migrace. Italská liga zrušila v prvních poválečných letech zákaz příchodu cizinců, ale jejich počty byly omezeny. Zvláštní status měli opět hráči z Latinské Ameriky s italskými kořeny, kterým mohlo být obnoveno domácí občanství. Princip *oriundi*, jak se tato skupina hráčů nazývala, se používal i ve španělské lize.⁴¹ Právě do španělské ligy mířilo po reformách domácího trhu v padesátých letech velké množství španělsky mluvících Jihoameričanů. V průběhu šedesátých let došlo v Evropě k nové malé vlně deliberalizace fotbalových trhů v oblasti migrace a přestupů. Italové zavřeli svoji ligu pro cizince ještě v období 1966–1981. Francouzská a španělská liga byla pro zahraniční hráče uzavřena od roku 1962 do počátku sedmdesátých let.⁴² Od té doby jsou institucionální překážky systematicky odstraňovány. S postupující integrací států v Evropském společenství a v 90. letech pak i v Evropské unii, docházelo také k liberalizaci přestupního trhu.

4.4. Další pojetí

Podobně se na historii fotbalové migrace dívá i další odborník na tuto problematiku – Paul Darby. Za klíčové ovšem považuje kulturní a historické faktory, které ovlivnily počátky fotbalové migrace tím, že fotbalisté z afrických zemí přicházeli prakticky pouze do těch zemí, které kolonizovaly jejich vlast. Tento historický vliv rozhodujícím způsobem ovlivnil fotbalovou migraci ve 20. století a ostatní ekonomické a další vlivy ho pouze doplňují.

³⁹ Taylor (2006)

⁴⁰ Lanfranchi, Taylor (2001)

⁴¹ Taylor (2006)

⁴² Tamtéž

Typickým státem, který těžil z talentů pocházejících z kolonizovaného území, v tomto případě zejména ze severní Afriky, je, jak bylo nastíněno v předchozí podkapitole, Francie. Druhou klasickou zemí z této skupiny je Portugalsko. Kromě již zmíněného Eusebia můžeme vzpomenout také slavného fotbalistu Lucase Figuereda, Mozambičana, který působil v Portugalsku v padesátých letech.

Rozpad africké koloniální soustavy sice zčásti narušil dominanci kulturních a historických vlivů na úkor ostatních determinantů, ale stále si zachovával významný vliv. Hranice v Evropě se postupně otevíraly, přesto ještě v sezoně 1999-2000 hrálo v Portugalsku 118 afrických fotbalistů, z nichž 69 % pocházelo z bývalých kolonií – Angoly, Mozambiku, Kapverd a Guiney-Bissau. Velmi podobný trend byl patrný ve Francii, kde z celkového počtu 163 Afričanů pocházelo z bývalých kolonií 59 %.⁴³

Darby tedy považuje koloniální a nekoloniální vazby za důležité, ale v současnosti poskytující pouze částečná vysvětlení. Obzvláště vývoj po roce 1990 ukazuje, že pro komplexní analýzu je třeba brát v úvahu též faktory geopolitické a ekonomické.

Dalším autorem, který se věnuje tématu fotbalové migrace z rozvojových zemí, je Raffael Poli. Ten ve své studii specificky zaměřené na africké fotbalisty, zdůrazňuje kromě všeobecně přijímaných historických a kulturních (tj. v zásadě koloniálních) a geografických aspektů fotbalové migrace ještě další dimenzi determinantů.

Zvýšený počet afrických fotbalistů v Evropě vysvětluje kombinací *push* a *pull* faktorů.⁴⁴ Mezi *pull* (tj. táhnoucí) faktory řadí koloniální vazby, hledání nových trhů nebo například zakládání nových přestupových sítí a kontaktů. *Pull* faktory jsou takové vlivy, které působí na objekt přímo a přímo ho ovlivňují. Mezi druhou kategorií, tedy tzv. *push* (tlačící) faktory pak Poli řadí např. špatnou fotbalovou infrastrukturu v Africe, nový status fotbalu a také rozšíření satelitní televize, díky níž je možné sledovat přenosy z nejbohatších lig v Evropě i v těch nejchudších afrických státech.⁴⁵ Vliv *push* faktorů je názorný na slabé úrovni domácí infrastruktury. Ta sice přímo nenutí africké hráče odcházet do zahraničí, ale při srovnání podmínek doma a především v Evropě je její vliv velmi silný.

⁴³ Darby (2007)

⁴⁴ Viz např. Demografický informační portál (2009)

⁴⁵ Poli (2006)

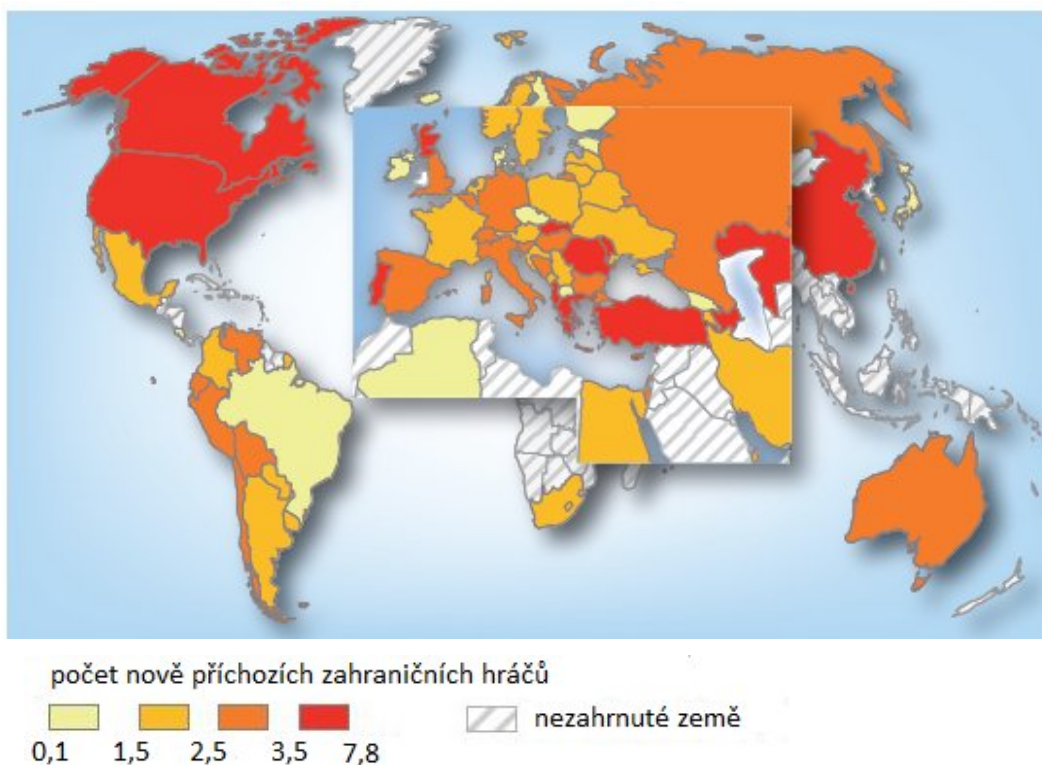
4.5. Současný stav

V současnosti zůstává jádrovou oblastí fotbalové migrace i celého fotbalového průmyslu západní Evropa, kam směřují nejlepší hráči nejen z rozvojových zemí. Údaje v této kapitole vychází z publikací *Global Player Migration Report 2011* a *Demographic Study of Footballers in Europe*⁴⁶, což jsou v současné době nejkomplexnější a nejaktuálnější publikace týkající se statistik zahraničních fotbalových hráčů. Oba reporty byly vydané výzkumnou skupinou *The Professional Football Players Observatory*, působící v Mezinárodním centru pro sportovní studia (*International Centre for Sports Studies*, CIES) ve spolupráci s laboratoří THÉMA z Univerzity ve Franche-Comté a s Institutem sportovních věd na Univerzitě v Lausanne (*Institute of Sports Science of the University of Lausanne*, ISSUL). Do studie bylo zahrnuto celkem 101 fotbalových lig v 69 státech všech kontinentů včetně všech lig evropských. Z Jižní Ameriky chybí pouze nejvyšší soutěže v Guyaně a Surinamu.

Mezi nejaktivnější fotbalové týmy v oblasti dovozu zahraničních hráčů pro národní fotbalovou asociaci patří trochu překvapivě Kypr, a to jak relativních, tak absolutních číslech. V průběhu celého kalendářního roku 2010 přišlo do kyperských klubů 219 zahraničních fotbalistů, což dává průměr 7,8 hráče na tým. Kyperské týmy nakupují hráče z ciziny takto hojně především z důvodu snahy probojovat se do kvalifikace Ligy Mistrů UEFA (*UEFA Champions League*), v čemž by jim zahraniční fotbalisté mohli dopomoci. Statistiku dovozu fotbalových hráčů ovládly v roce 2010 kluby z Evropy, nejaktivnějším státem mimo starý kontinent je americká Major League Soccer. Ke státům s nejvyšším průměrem nově přichozích zahraničních hráčů na klub patří ještě Slovensko, Skotsko, Portugalsko, Rumunsko, Moldavsko, Albánie, Řecko, Turecko či Čína. V absolutních číslech týkajících se počtu přestupů zahraničních fotbalistů do domácí ligy, jsou na vrcholu žebříčku státy z jižní Evropy. Za prvním Kyprem následuje Řecko (205 fotbalistů) a Portugalsko (182). Čtvrtý je první zástupce pěti nedůležitějších lig – anglická Premier League. Na nejvyšší příčce mezi rozvojovými zeměmi je Chile, které se nachází na čtrnáctém místě se 106 zahraničními hráči.

⁴⁶ Dostupná z WWW: <http://www.eurofootplayers.org/-publications->

Obrázek 3 Průměrný počet nově příchozích zahraničních hráčů na klub dané asociace v průběhu roku 2010

Zdroj⁴⁷

V absolutních číslech podle klubů byl nejaktivnější kyperský klub AEP Paphos, který získal do svého týmu 18 nových zahraničních fotbalistů. Na druhém místě jsou společně se 16 fotbalisty skotský klub Celtic Glasgow, řecký Iraklis a kyperský Olympiakos. Mezi prvními deseti kluby je hned šest z Kypru. Zajímavé je, že na vrcholu tohoto žebříčku nejsou největší a nejbohatší evropské kluby. Manchester City je se sedmi fotbalisty na 95. místě mezi kluby, které jsou členy UEFA. Na 128. místě ve stejném pořadí je španělská Valencia a jeden z nejbohatších klubů světa, španělský Real Madrid je až 280., když importoval 4 fotbalisty.

Při porovnání věku zahraničních hráčů je vidět výrazná odlišnost evropských lig na všech úrovních, kam míří výrazně mladší hráči než do lig mimo UEFA. Všechny 15 lig s nejnižším věkovým průměrem nově příchozích zahraničních hráčů je z Evropy. Vůbec nejmladší hráči přicházejí do druhé italské ligy, která má průměr 22,79 roku.

⁴⁷ Besson, Poli a Ravenel (2011a)

Co se týče vývozu⁴⁸ fotbalistů, na prvních dvou místech jasně dominují země Latinské Ameriky. Z Brazílie odešlo během roku 2010 celkem 283 fotbalistů a z Argentiny 215. Spolu se Srbskem, ze kterého migrovalo 150 hráčů, zauímají celkem tyto tři státy 27 % objemu vyvezených fotbalistů. Na čtvrtém místě je potom Uruguay s 96 hráči. Až na pátém místě jsou první zástupci rozvinutých ekonomik, Francie a Španělsko, ze kterých odešlo shodně 77 fotbalistů. Celkem 103 národních asociací zaznamenalo alespoň jeden přestup do sledované skupiny ligových soutěží.

Tabulka 2 Počet hráčů z jednotlivých zemí vyvezených do zahraničních lig v roce 2010

Země	Počet vývozu
1. Brazílie	283
2. Argentina	215
3. Srbsko	150
4. Uruguay	96
5. Francie	77
Španělsko	77
7. Kolumbie	71
8. Portugalsko	57
Chorvatsko	57
10. Nizozemí	51
Slovensko	51

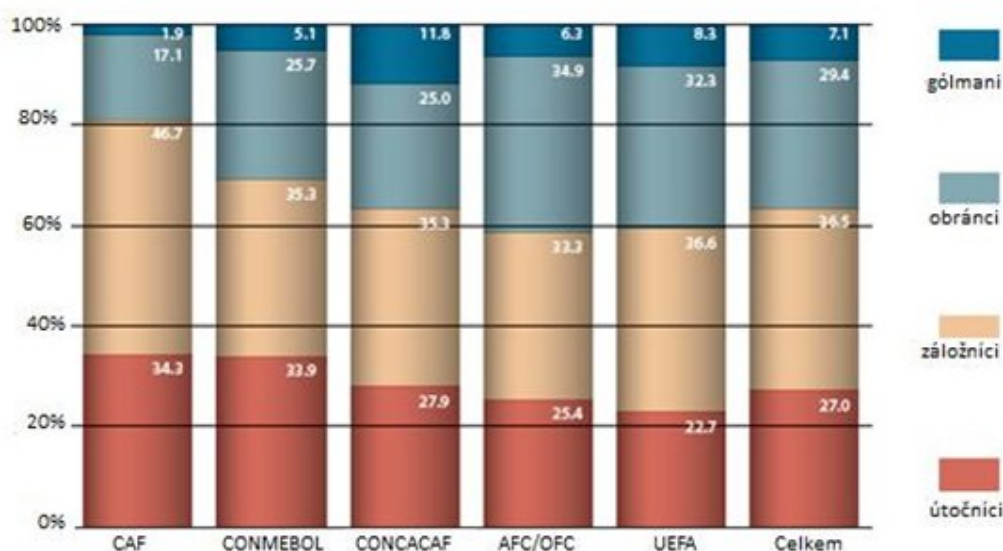
Zdroj:⁴⁹

Zajímavé je také porovnání vývozu fotbalistů podle pozice, na které hrají, a podle kontinentu, ze kterého pocházejí (viz *Obrázek 4*). Většina hráčů, kteří v roce 2010 odešli z domácí ligy do zahraničí, hraje na pozicích záložníků nebo útočníků. Celkově se jedná o 63,5 % hráčů. V případě afrických fotbalistů je toto číslo dokonce 81 % a v případě Jihoameričanů 69,2 %. Nejnižší je tento podíl pro fotbalisty z Evropy – 59,3 %. Obecně tato statistika říká, že z rozvojových zemí přichází převážně ofenzivní hráči. Nejméně dochází k vývozu afrických obránců. Ti tvoří pouze 17,1 % fotbalistů odcházejících z Afriky. Konfederace AFC, OFC a UEFA naopak dominují ve vývozu defenzivních hráčů.

⁴⁸ Slovo vývoz je přeloženo z anglického export.

⁴⁹ Besson, Poli a Ravenel (2011a)

Obrázek 4 Podíly vyvezených hráčů v roce 2010 dle pozice a kontinentální organizace

Upraveno podle⁵⁰

Příloha 1 (str. 62) nám znázorňuje podíly zahraničních hráčů v jednotlivých 36 evropských ligách pro rok 2010. Jak je patrné z grafu, celkem 5 národních lig – kyperská, anglická, portugalská, řecká a belgická jsou více než z poloviny zastoupeny hráči z ciziny.⁵¹

Průměrný počet zahraničních fotbalistů na klub hrající na nejvyšší úrovni, byl v rámci pěti hlavních evropských lig v sezóně 2008/2009 roven počtu 14,48. Nejvíce cizinců bylo v anglických mužstvech, průměrně 19,7 na klub.⁵²

Zajímavé je také porovnání vývoje počtu hráčů mezi přelomovou sezónou 1995/1996, kdy v pěti nejprestižnějších evropských ligách hrálo celkem 2286 fotbalistů, a sezónou 2008/2009, kdy se počet navýšil na 2592. Podíl zahraničních hráčů narostl z 20,2 % na 42,62 %, tedy více než dvojnásobně během 13 let.⁵³

Na grafu v pravé části *Obrázku 5* vidíme procentuální zastoupení hráčů z jednotlivých regionů světa opět ve 36 sledovaných evropských ligách. Jak je patrné, téměř z 60 % jsou ligy tvořeny hráči z evropského kontinentu. Fotbalisté z Latinské

⁵⁰ Besson, Poli a Ravenel (2011a)

⁵¹ Besson, Poli a Ravenel (2011b)

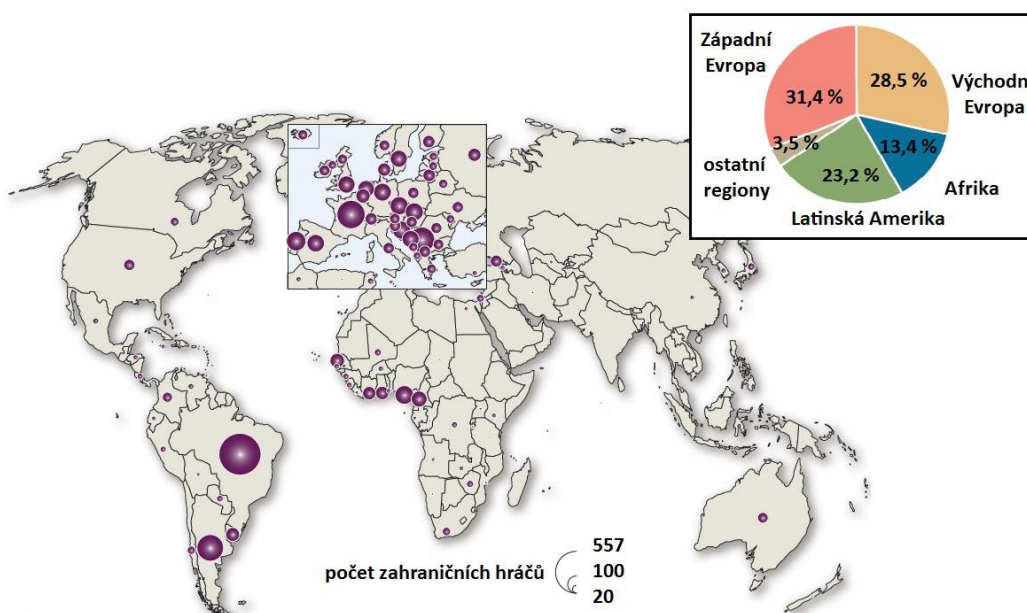
⁵² CIES (2008)

⁵³ Poli (2010); CIES (2011)

Ameriky pak zaujímají 23,2 %, Afričané 13,4% a zbylých 3,5 % hráčů přichází z ostatních oblastí.

Statistiku hráčů dle země původu, kteří nepůsobí v domácí lize, máme v absolutních číslech znázorněnou v *Tabulce 3*, v grafickém pojetí pak na *Obrázku 5*. V počtu fotbalistů působících v zahraničním evropském klubu ve sledovaném roce 2010 jasně dominuje Brazílie s 557 hráči, což je více než dvojnásobný počet oproti druhé Francii s 261 fotbalisty v cizině. Více než 200 hráčů v zahraničí mají ještě Argentina a Srbsko.⁵⁴

Obrázek 5 Země původu a procentuální zastoupení zahraničních hráčů působících v roce 2010 v 36 evropských ligách

Upraveno podle⁵⁵

⁵⁴ Besson, Poli a Ravenel (2011b)

⁵⁵ Tamtéž

**Tabulka 3 Počet fotbalistů dle země původu působících v zahraničí
v roce 2010**

Země	Počet fotbalistů
1. Brazílie	577
2. Francie	261
3. Argentina	233
4. Srbsko	213
5. Portugalsko	124
6. Nigérie	115
7. Česká republika	108
8. Slovensko	106
9. Chorvatsko	105
10. Německo	104
11. Španělsko	100
12. Anglie	96
13. Bosna a Hercegovina	95
14. Švédsko	95
15. Nizozemsko	91
16. Kamerun	82
17. Belgie	68
18. Senegal	67
19. Uruguay	64
20. Pobřeží slonoviny	58

Zdroj⁵⁶

⁵⁶ Besson, Poli a Ravenel (2011b)

5. Migrace fotbalistů z Afriky

5.1. Pozice Afriky v mezinárodních migračních tocích

Migrace fotbalistů z Afriky do evropských velkoklubů je, co se týče rozvojových zemí, jedním z nejdůležitějších migračních toků ve fotbale. Migrace z Afriky má navíc několik specifíků, které ji odlišují od ostatních kontinentů. Kromě koloniální minulosti, která zde skončila až ve druhé polovině 20. století, tedy ze všech kontinentů nejpozději, se jedná i o ekonomické a sociální podmínky v jednotlivých zemích. Až na několik výjimek je fotbal v Africe založen na amatérském principu. Z tohoto důvodu je na odchod do Evropy nahlíženo jako na jedinou možnost, jak se stát profesionálním a mezinárodně uznávaným fotbalistou. Hráči, kteří uspějí v Evropě, jsou doma velmi ceněni a stávají se často národním symbolem, díky kterému se o africké domovské zemi ve světě ví. Dalšími africkými specifiky jsou celková organizační slabost fotbalu na kontinentu a také křehké základy celého profesionálního sportu.⁵⁷ Obzvláště v případě Afriky není vhodné uplatňovat tzv. pan-africký přístup, který považuje Afriku jako jednotlý kontinent. Afrika je kulturně, sociálně i ekonomicky velmi různorodá, a tak problematiku africké fotbalové migrace nelze zobecnit. Důležité je brát v úvahu nesportovní faktory jako jsou například socio-ekonomické či socio-politické podmínky a realie jednotlivých států.

Fotbalová migrace do Evropy z afrického kontinentu narůstala spolu s tím, jak se ve fotbale ve druhé polovině 20. století začaly prosazovat fenomény komercializace a komodizace⁵⁸ hráčů.⁵⁹ Důležitou událostí, která migraci ještě podpořila, bylo již dříve zmíněné zvolení Brazilce João Havelange do čela FIFA v roce 1974, pod jehož vedením došlo k všeobecné podpoře rozvojových zemí ve fotbalovém prostředí.⁶⁰

Jedním z nejdůležitějších opatření, které podpořily fotbalovou migraci a obchod, byla povinnost všech klubů světa uvolňovat své hráče pro kvalifikační utkání národních reprezentací. Toto pravidlo samozřejmě nejvíce pomohlo rozvojovým zemím, jejichž nejtalentovanější hráči působili v zahraničních klubech, zejména pak reprezentacím afrických zemí. Od roku 1982 se navíc zvýšil počet míst pro africká mužstva na závěrečném turnaji Mistrovství světa. Díky zmíněným změnám začali být afričtí

⁵⁷ Solberg (2008)

⁵⁸ Hráči představují pro klub finanční kapitál, se kterým mohou dále obchodovat.

⁵⁹ Poli (2005)

⁶⁰ Darby (2003)

fotbalisté známější a snadněji se stávali cíli skautů z evropských klubů. Dobré výkony afrických reprezentací pomohly také zbořit některé mýty o hráčích z Afriky, které o nich kolovaly. Například ten, že Afričané jsou na dobré fyzické i technické úrovni, ale postrádají smysl pro taktiku a jsou proto pro takticky propracované herní systémy v západní Evropě nevhodní.⁶¹

Kombinace dvou zmíněných hlavních faktorů, tedy zlepšené image afrických hráčů a posilování komercializace fotbalu, výrazně podpořila migraci z Afriky do Evropy. Roli hrály také obrovské ekonomické rozdíly nejen ve fotbalovém prostředí mezi Afrikou a Evropou. Afrika se tak dostala do středu zájmů klubových i nezávislých fotbalových agentů a skautů, kteří zde začali intenzivně monitorovat situaci a hledat nové talenty. Migraci a fotbalovým přestupům z Afriky pomohl i případ Bosman (viz kapitola 6.1.1).

Autoři knihy *Moving with the Ball: The Migration of Professional Footballers*, Pierre Lanfranchi a Matthew Taylor, rozdělují ve své studii migrující fotbalisty do třech základních kategorií – tzv. kočovníky (itinerants), žoldáky (mercenaries) a usedlíky (settlers).⁶²

Kočovník je fotbalista, který prodává svůj lidský kapitál často daleko od domova a spíše se upisuje na kratší období. Jedná se i o případy, kdy se fotbalista vrací po jednom nebo dvou letech do země, kde již dříve hrál (může jít i o domovskou zemi).

Kategorie nazvaná žoldák či ziskuchtivec zahrnuje fotbalisty, kteří opouští svůj stávající klub, jakmile jim někdo nabídne lukrativnější nabídku. Tito hráči tedy nejsou příliš vázáni na prostředí, ve kterém působí a změna klubu, země či dokonce kontinentu jim nečiní větší problémy. V podstatě za všech okolností jdou za nejvyšším výdělkem. T Hráči spadající do této kategorie často vystřídají ve své kariéře několik (např. 3–4) zahraničních lig.

Poslední skupinou popsanou ve zmíněné studii jsou usedlíci, kteří přicházejí jako mladí hráči do určité země a zůstávají v ní po většinu své kariéry. Často se v místě svého dlouhodobého působiště trvale usadí, založí rodinu a hledají si uplatnění i po skončení aktivní sportovní profese. Obvyklými zaměstnáními této skupiny migrantů bývají pozice trenérů, sportovních manažerů či agentů.

⁶¹ Bale, Lanfranchi v Darby (2007)

⁶² Toto rozdělení se může vztahovat i na fotbalové migranty z ostatních kontinentů.

Typologie vytvořená autory Mageem a Sugdenem přidává k výše popsaným třem ještě další tři specifické kategorie migrujících fotbalistů, jedná se o tzv. ctižádostivce (ambicionist), vypovězence (expelled) a exulanta (exile).⁶³

Kategorie ctižádostivců zahrnuje fotbalisty, kteří si především chtějí splnit svůj sen o profesionální kariéře v zahraničí, po které touží již od útlého věku. Dále se také vztahuje na ty hráče, kteří odchází především z důvodů větší prestiže a lepší kvality klubu, do něhož přechází.

Vypovězenci jsou takoví fotbalisté, jež byli okolnostmi donuceni odejít z mateřské země za fotbalovou kariérou do ciziny. Důvody pro změnu působiště mohou být různého rázu, nejčastěji se jedná o důvody vztahující se k nedostatečnému fotbalovému prostředí v zemi, kdy hráči nemohou být poskytnuty takové podmínky, které vyžaduje. Například na Bermudách není možné vykonávat dráhu profesionálního hráče, a tak je migrace za fotbalovou kariérou nevyhnutelná. Fotbalisté migrují velmi často z důvodů osobních a menší míře i politických, kdy situace v zemi ohrožuje hráčovu kariéru nebo dokonce svobodu či život. Příkladem takového migranta může být liberijský George Weah. Občanská válka probíhající na území jeho domoviny spolu s faktem, že žádná z afrických zemí nebyla schopna dostatečně rozvíjet jeho talent a vyplácet mu adekvátní mzdu způsobily, že Weah na dlouhou dobu zakotvil na evropském kontinentu.

Kategorie exulantů se týká těch hráčů, kteří jsou k odchodu víceméně donuceni z důvodů jejich problematického chování, konfliktu s fotbalovými autoritami či na základě tlaku médií.⁶⁴

5.2. Didier Drogba

Jako příklad afrického fotbalisty, kterému se podařilo vymanit z chudoby slumu a nastartovat úspěšnou kariéru profesionálního fotbalisty na evropském kontinentu, uvádím Didiera Drogbu. Právě tento hráč je v současnosti jedním z nejlepších fotbalistů světa, díky čemuž se stává vlivnou osobností a ikonou (vzorem) mnoha mladých hráčů. V této kapitole bude popsán jak životní příběh, tak i otázka jeho angažovanosti v oblasti rozvojové spolupráce a pomoci.

Didier Drogba se narodil 11. března 1978 v hlavním městě Pobřeží slonoviny Abidjanu. Fotbalu se věnoval už od útlého věku a navíc měl výhodu v tom, že jeho strýc, Michel Goba byl profesionálním hráčem několika francouzských klubů. Didier

⁶³ Magee, Sugden (2002)

⁶⁴ Tamtéž

Drogba poprvé opustil mateřskou zemi již v pěti letech a střídavě žil se svými rodiči v Abidjanu a se svým strýcem ve Francii, kde získával první praktické zkušenosti a v Dunkerque se také poprvé přihlásil do fotbalového týmu.

Jeho prvním profesionálním zaměstnavatelem se stal francouzský druholigový klub Le Mans, kde debutoval již ve svých 19 letech. V roce 2002 pak přestoupil do klubu Guingamp hrajícího již první ligu. Tento klub z francouzské Bretaně za něj zaplatil 150 000 euro (více než 200 000 dolarů). V té době se už Drogba stal členem reprezentace Pobřeží slonoviny a v Guingampu vydržel jen rok a půl. Po úspěšné sezoně, kdy vstřelil 17 gólů, ho v létě roku 2003 již za 6 milionů euro (zhruba 8,5 milionů dolarů) koupil jeden z největších klubů ve Francii – Olympique Marseille.⁶⁵ Drogbova cena se tak za pouhých 18 měsíců zvedla na čtyřicetinasobek. Drogba se brzy stal klíčovou osobností mužstva a, nejen díky skvělým výkonům v prestižní Lize mistrů, známým v celé fotbalové Evropě. V sezoně 2003/2004 byl třetí nejlepším střelcem francouzské ligy a s Olympique Marseille se probojoval až do finále Poháru UEFA, druhé nejprestižnější klubové soutěže v Evropě. Zároveň se o něj začaly zajímat špičkové evropské kluby. Už v červenci 2004 přišel další přestup. Do týmu londýnské Chelsea FC si ho vybral nový trenér celku ruského miliardáře Romana Abramoviče a Drogba se stal s cenou 24 milionů eur (téměř 34,5 milionů dolarů) nejdražší posilou v historii bohatého klubu. Hned v první sezoně vyhrál s Chelsea FC anglickou ligu a také další anglickou klubovou soutěž Carling cup. I v Chelsea FC se brzy stal jednou z klíčových postav. Nejúspěšnější sezonu zažil v letech 2009/2010, kdy vstřelil v Premier league 29 gólů, stal se nejlepším střelcem a s klubem získal titul i vítězství v prestižním Anglickém poháru. V Chelsea FC působí Didier Drogba až do současnosti, kde ve 197 ligových zápasech vstřelil 95 gólů.

První reprezentační start za Pobřeží slonoviny si připsal v roce 2002 v zápase proti Jihoafrické republice a první gól vstřelil o rok později. V roce 2006 už jako kapitán dovedl reprezentaci až do finále Afrického poháru, ve kterém Pobřeží slonoviny podlehl Egyptu. Ve stejném roce si pak poprvé zahrál na nejprestižnější fotbalové akci, mistrovství světa v Německu. Drogbův národní tým se kvalifikoval i na následující šampionát v roce 2010, který se konal v Jihoafrické republice. Za svoji kariéru získal Drogba dvakrát ocenění pro nejlepšího hráče Afriky, naposledy v roce 2009. Celkem má v národním týmu skvělou bilanci 47 gólů v 73 zápasech.

⁶⁵ Didier Drogba : Official Website (2011)

Didier Droga taktéž vyvíjí mnoho aktivit v oblasti charity a podporuje kampaně zaměřující se na vymýcení chudoby ve světě. Od roku 2007 je jedním z vyslanců dobré vůle za Rozvojový program OSN (UNDP).⁶⁶ V rámci této pozice se například objevuje v reklamních spotech, které si kladou za cíl zvýšit povědomí o současných problémech Afriky, potažmo celého rozvojového světa. Spolu se Zinedine Zidanem se Droga v roce 2010 podílel na televizní kampani s názvem *Kick out Poverty*, která byla vysílána během fotbalového Mistrovství světa pořádaného Jihoafrickou republikou.⁶⁷ Cílem kampaně *Kick out Poverty* je seznámit širokou veřejnost se stavem lidského rozvoje ve světě a za pomoci slavných, všeobecně známých vyslanců dobré vůle, apelovat na nutnost dosažení 8 rozvojových cílů tisíciletí přijatých na Milléniovém summitu OSN v roce 2000.⁶⁸

Droga se v roce 2009 taktéž zapojil do celosvětového projektu RED, založeného zpěvákem kapely U2 Bono Voxem. Cílem tohoto projektu je bojovat proti nemoci AIDS skrze osvětové kampaně a zároveň získávat peníze na financování Globálního fondu boje proti AIDS, tuberkulóze a malárii z prodeje červených tkaniček s nápisem "Šněruj, zachrániš životy". Právě ty nosil Droga ve svých botách a kopačkách jako výraz osobní podpory tomuto projektu a zároveň se tím i zasadil o zvyšování povědomí o samotné kampani.⁶⁹

Od roku 2007 funguje Drogaův vlastní fond, nazvaný The Didier Droga Foundation, který je financován především z prodeje jeho autobiografické knihy a filmu. Další prostředky jsou získávány od dobrovolných dárců a z výtěžku každoročního charitativního plesu. Hlavním cílem fondu je zajistit nejchudším přístup k základní zdravotní péči a vzdělání. V minulosti například organizace financovala výstavbu nemocnice v Abidjanu, poskytla finanční prostředky na chod a aktivity Červeného kříže, sirotčinců a dalších institucí fungujících na území Pobřeží slonoviny.⁷⁰

Tato podkapitola byla úzce zaměřena osobnost Didiera Drogy, který v porovnání s ostatními fotbalovými hráči vyvíjí jedny z nejvýraznějších aktivit na poli lidského rozvoje. Stručně si nyní představíme několik dalších fotbalistů, kteří se taktéž jako Droga angažují v projektech a kampaních popsanych výše.

⁶⁶ UNDP (2010)

⁶⁷ UNDP (2011)

⁶⁸ Více o projektu na WWW: <http://www.kickoutpoverty.org/>

⁶⁹ ČTK (2009)

⁷⁰ The Didier Droga Foundation (2009)

V současné době můžeme najít hned několik fotbalových hráčů, kteří mají funkci vyslance dobré vůle. Cílem tohoto programu je využít jejich vlivu a popularity tak, aby došlo k upoutání pozornosti na různé iniciativy OSN. Vyslanci dobré vůle se dobrovolně účastní aktivit z oblastí v gesci agentury OSN, již zaštiťují (například AIDS, životní prostředí, ochrana a zlepšování životních podmínek dětí atd.), v rámci své funkce vystupují v médiích či jakýmkoli jiným způsobem propagují oblast, ve které působí. Často též navštěvují rozvojové země, aby poté mohli předat své poznatky a zkušenosti široké veřejnosti.⁷¹

Jak již bylo zmíněno, Didier Drogba je jedním vyslanců dobré vůle za UNDP. Spolu s ním sdílí stejnou funkci celkem 5 dalších sportovců, taktéž, vyjma ruské tenistky Šarapovové, fotbalových hráčů. Jsou jimi Zinédine Zidane z Francie, Iker Casillas ze Španělska a Ronaldo spolu s fotbalistkou Martou Vieira da Silva z Brazílie.⁷²

Taktéž do projektu RED se spolu s Didierem Drogbou zapojili i další fotbalisté. Z hráčů působících v zahraničí to byli například Joe Cole z Velké Británie, Andrei Arshavin z Ruska, Denílson Pereira Neves z Brazílie, Marco Materazzi z Itálie či Lucas Neill z Austrálie. V české fotbalové lize byla kampaň RED podporována zejména bývalým členem AC Sparta Praha, útočníkem Bony Wilfriedem z Pobřeží slonoviny.

⁷¹ United Nations Sport for Development and Peace (2011)

⁷² Tamtéž

6. Fotbal a obchod

6.1. Legální forma

Fotbalové přestupy se řídí pravidly, která vydává nejvyšší fotbalová instance, světová fotbalová federace FIFA. Každá z celkových šesti kontinentálních konfederací mezinárodního fotbalu je oprávněna svá pravidla upravovat, ale nesmí se dostat do konfliktu s nařízeními FIFA. Na dodržování dohlíží společně FIFA i kontinentální konfederace. K prvním přestupům dochází již od konce 19. století. V roce 1885 vzniknul v Anglii ve fotbale profesionalismus, hráči od té doby museli být registrovaní a bylo znemožněno svévolné opuštění a změny klubů, které byly běžné předtím.⁷³ Před rokem 1885 mohl hráč přestupovat mezi kluby a v jedné sezoně hrát bez problémů za několik klubů, vše záleželo na písemné či ústní dohodě mezi hráčem a klubem.

Po zavedení profesionalismu a registrace hráčů získaly fotbalové transfery první specifika. Jednalo se především o to, že změny v klubové příslušnosti začala registrovat Fotbalová asociace v Anglii a začaly se uplatňovat tržní principy a platit tržní přestupové částky. V průběhu 20. století se transferový systém, tedy systém jímž se řídí přestupy jednotlivých hráčů, upravoval tak, aby chránil chudší kluby a znemožnil bohatým klubům vykupovat mladé talenty z mateřských oddílů.⁷⁴ V osmdesátých letech narůstala nespokojenost s tehdejšími transferovými rámci a to především v otázce národnostních kvót a pravidel týkajících se vlastních přestupů hráčů. Situaci změnil až případ belgického fotbalisty Marca Bosmana, který určil celý další vývoj transferové politiky ve fotbale a výrazně změnil předchozí praxe.

6.1.1. Případ Bosman

Marc Bosman byl belgický fotbalista narozený v roce 1964. Od roku 1988 hrál za belgický prvoligový klub RFC de Liege, se kterým měl smlouvu do června 1990 a dostával plat ve výši 120 000 belgických franků (BFR), což zhruba odpovídalo částce 4 200 dolarů. Před vypršením smlouvy mu jeho klub nabídl prodloužení ale pouze s minimálním platem, který byl v té době 30 000 BFR měsíčně (cca 1 000 dolarů). Bosman na prodloužení nepřistoupil a začal si sám hledat angažmá. Místo mu nabídl

⁷³ Football Insights (2010)

⁷⁴ Sluka (2007)

klub z Dunkerque hrající druhou francouzskou ligu, který mu nabídl kontrakt s měsíčním příjmem 100 000 BFR (cca 3 500 dolarů). Jednání mezi oběma kluby ale zkrachovalo, protože vedení belgického klubu pochybovalo o solventnosti francouzských partnerů a Marc Bosman tedy měl pokračovat v dosavadním klubu. Transferový systém totiž neumožňoval přestoupit hráči po skončení smlouvy do jiného klubu bez náhrady.

Bosman se rozhodl přerušit kariéru a zažaloval svůj klub, belgickou fotbalovou asociaci a také Evropskou fotbalovou unii (UEFA) u Evropského soudu s tím, že mu fotbalová pravidla o přestupech a přestupních částkách znemožňují využívat právo svobodné volby zaměstnání. Navíc požadoval po svém klubu, aby mu vyplácel 100 000 BFR měsíčně do doby než si najde nového zaměstnavatele. Soud se táhl několik let a konečné rozhodnutí padlo v roce 1995. Evropský soudní dvůr dal za pravdu Marcu Bosmanovi a nařídil změnit stávající přestupová pravidla. Nejdůležitějšími změnami byly:

- Hráč, kterému skončila smlouva mohl přestoupit do jiného klubu, aniž by jeho stávajícímu zaměstnavateli vznikl nárok na odškodné. Jinými slovy hráči bez platné smlouvy mohli odejít z klubu zadarmo a podepsat novou smlouvu v klubu jiném. Toto nařízení se netýkalo hráčů do 23 let, aby bylo zabráněno již zmíněnému výkupu mladých talentů.

- Pro hráče pocházející z členských zemí Evropské unie bylo zrušeno tzv. pravidlo 3+2, které nařizovalo, že v klubu mohou hrát maximálně tři cizinci a dva tzv. asimilovaní hráči. Tento statut získal fotbalista, který v domácí zemi hrál více než pět let. Soud toto pravidlo označil za odporující Smlouvě o Evropském společenství, která měla zaručovat volný pohyb pracovních sil v rámci Evropské unie.⁷⁵

Bosmanův případ se tak stal klíčovým precedentem, který výrazně přispěl k liberalizaci mezinárodního trhu s fotbalovými hráči a ovlivnil podobu transferového systému po roce 1995. Proti rozhodnutí Evropského soudního dvora se zvedla vlna odporu především ze strany národních a nadnárodních fotbalových asociací, které ztratily významnou část vlivu nad trhem s fotbalisty. Díky případu Bosman se ve fotbalovém prostředí objevilo několik nových trendů.⁷⁶

⁷⁵ Lowrey, Neatrou a Williams (2002)

⁷⁶ Késenne v Andreff, Szymanski (2006)

Prvním z nich bylo uzavírání smluv s fotbalisty na delší časové období, aby se kluby pojistily proti odchodu hráče do jiného týmu zadarmo. Současná běžná praxe je uzavírat smlouvy především s mladými nadějnými hráči na více let. Nejčastější jsou pravděpodobně pětileté kontrakty. Managementy fotbalových klubů se také snaží z logického důvodu vyjednat prodloužení smlouvy s výrazným předstihem.

Druhým důsledkem případu Bosman byl nárůst platu hráčů. Kluby se snažily zvýhodněními platovými podmínkami přesvědčit své klíčové hráče, aby prodloužili smlouvu v řádech měsíců před jejím skutečným vypršením. Na druhé straně kluby v mnoha případech ušetřily finanční prostředky, když získaly hráče po skončení jeho stávající smlouvy zadarmo a uspořený kapitál se částečně promítl do zvýšené mzdy příchozího fotbalisty. Ke zvýšení platu hráčů ve druhé polovině 90. let však také přispěl nárůst příjmů, které kluby inkasovaly za prodej televizních práv.

Třetím důsledkem rozhodnutí soudu z roku 1995 byla zvýšená mobilita na mezinárodním trhu s fotbalisty, protože zrušení pravidla 3+2 umožnilo bohatším klubům především ze západní Evropy angažovat více zahraničních fotbalistů. Silně se to týkalo ekonomicky vyspělých evropských zemí, které však neměly domácí ligy na úrovni srovnatelné s nejlepší pětkou ligových soutěží, jsou například země Beneluxu. Zrušení pravidla 3+2 však pomohlo i fotbalistům z rozvojových zemí, protože v evropských klubech se došlo ke zrovnoprávnění fotbalistů z EU s domácími hráči a uvolnila se místa pro cizince. Z toho těžili především fotbalisté z Afriky a Latinské Ameriky, jejichž příchody do Evropy v 90. letech výrazně narostly.

Čtvrtým trendem, který se objevil po případu Bosman, byla větší šance pro mladé fotbalisty z celého světa. Díky pozitivnímu vlivu tohoto rozhodnutí na fotbalovou migraci, se v klubech uvolňovala místa pro mladé hráče. Ti byli využíváni dříve v domácích soutěžích po celém světě a dostali šanci zvýšit svoji hodnotu na fotbalovém trhu práce. Případ Bosman tak celkově přispěl k zefektivnění trhu a zlepšil podmínky především přímo pro fotbalisty.

Negativně naopak působil zejména na menší kluby, které neměly dostatečné množství financí. Vzhledem k faktu, že hráči odcházejí nejčastěji do klubů nabízejících nejlepší platové podmínky, nebyly pro ně malé kluby nadále atraktivní.

Kluby již nezískávaly peníze z vyplácených náhrad, které by mohly investovat do svého dalšího rozvoje či tréniku mladých hráčů.

6.2. Trh s fotbalisty od konce 90. let

Případ Bosman tedy přispěl k oživení přestupového trhu a částky, za které fotbalisté přestupovali, vyletěly rychle nahoru. V roce 1999 přestoupil italský útočník Christian Vieri z Lazia Řím do Interu Milán za rekordních 32 milionů liber, což je hodnota rovnající se dnešním 62 milionům dolarů. Jeho rekord byl překonán v roce 2000 dvěma hráči – Hernánem Crespem přestupujícím do Lazia za 68 milionů dolarů⁷⁷ a Louisem Figem, který přestoupil z Barcelony do Realu Madrid za 70,8 milionů. V roce 2001 pak vytvořil nový rekord Real Madrid, když k němu přišel Zinedine Zidane za 86 milionů dolarů. Tato částka zůstala nepřekonána až do roku 2009, kdy došlo k přestupu Cristiana Ronaldo do Realu Madrid za 124 milionů dolarů.⁷⁸ Jedná se o doposud nejvyšší vyplacenou finanční sumu.

I částečně jako reakce na stále se zvyšující přestupové částky byly přijaty nové regulace FIFA v roce 2001, která tato pravidla upravovala.⁷⁹ Nejdůležitějšími principy nového transferového systému jsou tyto:⁸⁰

- Tréninkové kompenzace – klub, který hráče vychovával mezi 12. a 23. rokem života má nárok na pozdější kompenzaci ve formě 5 % z přestupové částky. V případě, že hráč vystřídal několik klubů, částka se mezi ně poměrně rozdělí.

- Ochrana mladých hráčů – přestupy hráčů mladších 18 let jsou podmíněné přestěhováním rodiny z jiného než fotbalového důvodu do země, kde chce hráč působit. Výjimku mají občané EU.

- Povinnost informovat – klub, který chce jednat s hráčem o přestupu, musí uvědomit jeho současného zaměstnavatele pod pokutou 50 000 švýcarských franků (více než 60 000 dolarů).

- Přestupní období – hráči smí přestupovat pouze v určených obdobích, nejčastěji jsou transferová okna otevřená v létě a v zimě.

⁷⁷ Všechny částky jsou udávány v jejich současné hodnotě.

⁷⁸ Sportige (2010)

⁷⁹ Kompletní regulace dostupné na

http://www.fifa.com/mm/document/affederation/administration/01/06/30/78/statusinhalt_en_122007.pdf

⁸⁰ Sluka (2007)

- Omezení délky smlouvy – smlouvu je povoleno uzavřít pouze na jeden rok až pět let. V případě, že hráč neplní podmínky smlouvy, může mu být zastavena činnost v řádech měsíců.

6.2.1. Agenti FIFA

V současné době přestupy hráčů mezi kluby vyjednávají tzv. hráčští agenti FIFA, což jsou právní zástupci hráčů nebo klubů. Všichni fotbaloví agenti musí získat agentskou licenci FIFA. Pravidla v této oblasti upravují nařízení světové fotbalové federace FIFA vydaná v roce 2001 a upravená v roce 2008⁸¹. Aktualizované Předpisy hráčských agentů⁸² z roku 2008 ukládají agentům povinnosti a vymezují jejich práva. Mezi základní povinnosti agenta FIFA patří:

- Jednat v souladu se zákony a vyhláškami státu, do něhož hráč přichází
- podřídit se nařízením FIFA, kontinentálních konfederací a národních asociací,
- v obchodní záležitosti zastupovat vždy jen jednu stranu,
- nepřesvědčovat hráče s platnou smlouvou, aby ji předčasně zrušil nebo porušil její podmínky.

Dále zmíněné předpisy shrnují práva hráčského agenta FIFA. Mezi základní práva patří:

- Právo zastupovat hráče nebo klub, který ho osloví a požádá, aby vyjednal či uzavřel kontrakt na jeho jméno,
- právo kontaktovat hráče, který není smluvně vázaný v klubu nebo kterému skončila smlouva,
- právo starat se a zastupovat hráče, který ho o to požádá a se kterým uzavře písemnou smlouvu maximálně však na dva roky (smlouva se může opakovaně prodlužovat),
- právo získat za sjednaný obchod odměnu, která závisí na vyjednaných podmínkách pro agentova klienta,

⁸¹ Viz <http://www.fifa.com/aboutfifa/federation/administration/playersagents/regulations.html>

⁸² V originále Players' Agent Regulations

- právo zaměstnávat spolupracovníky, kteří však bez licence FIFA nesmí sami zastupovat klub nebo hráče.

Kromě zmíněných základních práv a povinností agenta FIFA dokument Předpisy hráčských agentů z roku 2008 popisuje také práva a povinnosti klubů a hráčů ve vztahu k hráčským agentům. Stejný dokument obsahuje navíc tzv. Kodex profesionálního chování hráčského agenta (*Code of Professional Conduct*), který musí agenti také plnit.

6.3. Nelegální forma

Za nelegální formu obchodu ve fotbale je považován tzv. *trafficking*⁸³, při kterém je mladým hráčům z chudých rodin přislíbena šance uplatnit se v některém z evropských fotbalových klubů. Po zaplacení vysokého poplatku se však dětem nedostane slíbené péče a jsou ponechány bez prostředků v různých městech Evropy či Afriky. *Trafficking* je v současnosti vážným problémem především v Africe, kde je kariéra v evropských klubech, jakou udělali například Didier Drogba (viz kapitola 5.2.), Michael Essien nebo Samuel Eto'o snem miliónů mladých fotbalistů.

Základem pro *trafficking* jsou neoficiální fotbalové akademie, které jsou běžné v mnoha afrických zemích. Typické jsou pro „fotbalové“ země jako například západoafrickou Ghanu, Nigérii nebo Pobřeží slonoviny. Dle Konfederace afrického fotbalu musí být všechny fotbalové akademie, které vychovávají mladé fotbalisty, registrované u lokálních státních orgánů nebo národní fotbalové asociace. Bohužel u většiny z nich tomu tak není a právě tyto v podstatě nelegální akademie jsou základem, na kterém stojí současný *trafficking*.⁸⁴

V prostředí těchto fotbalových akademií se pohybuje velké množství tzv. sportovních nebo fotbalových agentů, kteří nabízejí skrze své kontakty v Evropě možnost zúčastnit se tréninkových kempů nebo náborových akcí mnoha evropských fotbalových klubů. Stejně jako v případě akademií jsou tito agenti neoficiální a často bez jakékoli kvalifikace či oprávnění. Právě tito agenti jsou hlavními aktéry *traffickingu*. Od rodin mladých hráčů vybírají poplatky v řádech tisíců dolarů, za které mají dopravit hráče do slíbeného klubu, zařídit ubytování a ostatní služby v místě určení a umožnit hráči zúčastnit se náboru u některého z evropských klubů. Podvodní agenti však

⁸³ *Trafficking* lze do českého jazyka přeložit jako nelegální obchodování. Ve fotbalovém prostředí se ovšem jedná o komplexní problematiku, pro kterou není přesný český ekvivalent, proto bude práce využívat anglického názvosloví.

⁸⁴ Haynes (2008)

většinou zařídí pouze dopravu do Evropy (nebo jiné země v Africe, např. Kapverdy⁸⁵) a poté nechají své klienty bez prostředků, bez víza či povolení k pobytu a samozřejmě bez možnosti zkusit štěstí v některém z evropských fotbalových klubů. Mladí afričtí hráči tak často končí jako bezdomovci. Se statutem ilegálního migranta těžko shánějí práci, kterou by si vydělali alespoň na návrat zpět do Afriky. Navíc částky, které africké rodiny platí podvodným agentům, jsou pro ně obrovské a často se rovnají mnohaletým rodinným úsporám. Návratem zpět domů by tak oběti podvodu zklamali všechny, kteří do jejich budoucnosti vkládali jak své naděje, tak i finance. Vidina kariéry v evropských klubech je africkými rodinami brána jako jedna z mála možností, jak se dostat z bídných poměrů, které panují na okrajích afrických velkoměst, kde jsou fotbalové akademie a nelegální agenti nejčastější.

Asi nejvýznamnější institucí, která se angažuje v oblasti *traffickingu* hráčů, je pařížská nevládní organizace *Foot Solidaire*. Náplň její činnosti spočívá jak v pomoci obětem obchodování, tak i prevenci skrze osvětu zaměřenou na cílovou skupinu mladých fotbalistů a jejich rodin. Organizace se účastní veškerých aktivit na poli francouzsko-africké spolupráce týkající se obchodování s mladistvými. *Foot Solidaire* taktéž organizuje konference, vydává knihy a připravuje různá setkání a školení pro osoby činné v oblasti fotbalu.⁸⁶

Pouze 30 % mladých afrických hráčů, kteří přijedou za kariérou do Evropy, dosáhne svého snu profesionálního fotbalisty. Dle odhadů z roku 2010 se již zhruba 20 000 afrických dětí stalo oběťmi nelegálního obchodování. Ve Francii byl první případ *traffickingu* zaznamenán v roce 1999 a v reakci na to byla založena výše zmíněná organizace *Foot Solidaire*. Ta během své více než desetileté činnosti pomohla již zhruba 1 200 hráčů, kteří se ocitli v těžké situaci.⁸⁷

Problémem *traffickingu* se oficiálně zabývá i světová fotbalová federace FIFA. Její současný šéf, Švýcar Sepp Blatter, navíc v prosinci 2003 prohlásil: „Považuji za škodlivé až opovrženímhodné, že bohaté kluby posílají nakupovat nejnadhlednější hráče do Afriky, Jižní Ameriky a Asie. Hlavní evropské kluby jsou jako neo-koloniální aktéři, kteří se vůbec nestarají o místní tradice a kulturu, ale účastní se sociální a ekonomické devastace rozvojového světa, když ho připravují o nejlepší hráče.“⁸⁸ FIFA se tak snaží upozornit na fakt, že evropské kluby často zneužívají situace v rozvojových zemích a

⁸⁵ Al Jazeera (2010)

⁸⁶ Foot Solidaire (2011)

⁸⁷ Vienna Institute for International Dialogue and Cooperation (2010)

⁸⁸ Bradley (2003)

snaží se získat mladé nadějné hráče ve velmi mladém věku a vyhnout se tak pozdějším vyšším přestupním poplatkům.

Nejdůležitějším krokem FIFA v oblasti ilegálního obchodování s mladými fotbalovými hráči, bylo v roce 2010 zavedení tzv. *Transfer Matching System* (TMS), přestupního párovacího systému v elektronické podobě, jehož cílem je výrazně urychlit průběh fotbalového transferu a zároveň zajistit celému procesu přestupu větší transparentnost než byla doposud. V případě zahraničních přestupů profesionálních hráčů je použití TMS povinné. Funkce systému spočívá v monitoringu veškerých údajů týkajících se mezinárodních transferů a taktéž shromažďování více než třiceti specifických informací o přestupujícím hráči (např. přestupní částka, délka kontraktu, výše mzdy atd.), které musí být vyplněny oběma kluby mezi nimiž probíhá výměna. Uvedená data se musí shodovat a teprve poté může dojít ke smlouvě o přestupu. Hráči, který není členem klubu registrovaného v národní asociaci, je tak přestup znemožněn.

Co se týče kontraktů hráčů mladších 18-ti let, každý přestup musí být schválen podvýborem, tzv. *Players' Status Committee* (Výbor pro status hráčů) a odsouhlasen zákonným zástupcem. Tyto podmínky by měly dopomoci ke snížení objemu mezinárodních transferů nezletilých. Díky detailním informacím TMS týkajících se hráčovy minulosti, je také zajištěna kalkulace adekvátních výší kompenzací klubům, jež se podílely na jeho výchově a tréninku.⁸⁹

⁸⁹ FIFA (2010)

7. Vliv fotbalové migrace na rozvojové země

Po vyřešení případu belgického fotbalisty Bosmana v roce 1995, došlo ke značné změně přestupového klima ve fotbale. Pro přední evropské kluby začalo být velmi výhodné vyhledávat a získávat mladé talenty. Výrazně tak narostl vliv fotbalové migrace na rozvojové země, kam se začali obracet především fotbaloví agenti a zástupci klubů, aby našli nadějně mladé hráče dříve než jejich konkurenti. Dopady této intenzivní fotbalové migrace na rozvojové země můžeme rozdělit na pozitivní a negativní.

7.1. Pozitivní dopady

Pozitivní dopady jsou v současné situaci bohužel méně významné než ty negativní. Díky zvýšené fotbalové migraci z rozvojových zemí do evropských klubů můžeme hovořit o zvýšené „viditelnosti“ jednotlivých afrických zemí. Díky hráčům jako Didier Drogba nebo Samuel Kalou, kteří hrají za londýnský klub FC Chelsea, je zcela jistě mezi světovou veřejností větší povědomí o Pobřeží slonoviny. Dalším známým fotbalistou současnosti, který dělá skvělou reklamu své vlasti, je např. Samuel Eto'o z Kamerunu, jeden z nejlepších afrických útočníků posledního desetiletí.

Díky přítomnosti afrických hráčů v nejlepších fotbalových ligách světa dochází ke zvýšení kvality jejich národních týmů. V současnosti tvoří základy nejlepších afrických reprezentací (jako jsou např. Egypt, Nigérie, Kamerun nebo Pobřeží slonoviny) hráči, kteří mají zkušenosti z nejprestižnějších evropských klubů. Právě odchod do Evropy jim umožnil dosáhnout nejvyšší výkonnostní úrovně a získat zkušenosti z nejlepších lig světa. Dovednosti, které zde získali, byly pro jejich následující rozvoj klíčové. Na jednu stranu tedy dochází k poklesu úrovně jednotlivých klubů v rozvojovém světě v důsledku odchodu nejtalentovanějších hráčů, na druhou stranu díky tomuto fenoménu stoupá kvalita jeho národního mužstva.⁹⁰

Spolu s rozšiřováním kontaktů mezi evropskou fotbalovou scénou a rozvojovými zeměmi, v tomto případě především Afrikou, dochází často i opačnému toku pracovních sil v oblasti fotbalového managementu. Příkladem jsou evropští trenéři vedoucí národní reprezentace afrických států. Srbský trenér Velibor Milutinović například trénoval na

⁹⁰ Berlinschi, Schokkaert a Swinnen (2010)

Mistrovství světa v roce 1998 Nigérii a o čtyři roky později reprezentaci Číny.⁹¹ Na šampionátu v roce 2010 zase vedl reprezentaci Kamerunu Paul Le Guen z Francie.⁹² Tato skutečnost může do jisté míry pozitivně přispívat zamezení odchodu hráče z mateřské země, pokud by důvodem pro jeho přestup byla nedostatečná zkušenost domácích trenérů. Díky působení odborníků v zahraničí může hráč získat stejně kvalitní přípravu, jaká by mu mohla být poskytnuta v evropských klubech.

Záslouhou narůstající fotbalové migrace v posledních dvou desetiletích a s tím spojenou stále častější přítomnost hráčů z rozvojového světa v evropských klubech, dochází také k upozorňování na aktuální ekonomické a sociální problémy v jejich mateřských zemích, což můžeme zcela jistě taktéž považovat za pozitivní dopad.

Fotbalisté si na evropském kontinentu vydělají mnohonásobně více peněz než ve své domovině. Pokud se rozhodnou část mzdy zasílat zpět domů ve formě remitencí, může z jejich kariéry v Evropě benefitovat širší okruh lidí.⁹³ Množství fotbalistů využívá své vlivné role a angažuje se v kampaních ať už na podporu rozvoje své vlasti, či rozvoje světa a zlepšení kvality lidského života obecně. Mimo již zmiňovaného Didiera Drogyby můžeme opět jmenovat kamerunského Samuela Eto'o, který je prezidentem vlastní nevládní organizace *Fundación Privada Samuel Eto'o*. Nadace zaměřuje své projekty na několik oblastí, zejména na vzdělání a zdraví dětí, využití sportu jako nástroje pro rozvoj či podporu kulturních aktivit. Své soukromé nadace a fondy má samozřejmě i množství dalších slavných fotbalistů, z afrických jsou to například Michael Essien z Ghany nebo Nwankwo Kanu z Nigérie.

Aktivitu nevyvíjí jen jednotliví fotbalisté, ale také světová federace FIFA. Ta sama pořádá různorodé projekty, podporující nejen fotbal v rozvojových zemích. Stručně si nyní představíme tři z nich.

Zásadním projektem FIFA, který se ovšem soustředí pouze na rozvoj fotbalového prostředí v dané zemi, je v roce 1999 vzniklý program GOAL. V současné době probíhá ve 192 asociacích celkem 366 jeho dílčích projektů. Cílem programu GOAL je poskytnout zemím dostatečné finanční prostředky, mimo jiné na vybudování či renovaci fotbalové infrastruktury, založení nových fotbalových akademií,

⁹¹ BBC Sport (2002)

⁹² Ley (2010)

⁹³ Darby, Akindes a Kirwin (2007)

modernizaci počítačových systémů, podporu ženského fotbalu, futsalu⁹⁴ nebo plážové kopané. Doposud bylo na tyto projekty vynaloženo celkem 200 milionů dolarů.⁹⁵

Dalším projektem, tentokrát ovšem regionálně zaměřeným, je projekt *“Win in...”*, který se soustředí jednotlivě na oblast Afriky, Oceánie, Evropy, Indie a členské státy konfederací CONCACAF a CONMEBOL. Hlavní úlohou programu je uspokojit specifické potřeby každého regionu a podpořit rozvoj fotbalu ve střednědobém a dlouhodobém výhledu.⁹⁶ Základem projektu není pouze zasílání pomoci, ale spíše poskytnutí nástrojů a možností, se kterými může region nastartovat vlastní rozvoj. V případě afrického projektu *Win in Africa*, tak bylo doposud vynaloženo 70 milionů dolarů nejen na výstavu nových hřišť, podporu místních klubů a výcvik nejmladších talentů, ale i na zdravotní projekty v Jihoafrické republice, Zimbabwe a na Mauriciu, zaměřené na prevenci nemocí u dětí ve věkové skupině 10 až 15 let.⁹⁷

Neméně zajímavým projektem FIFA je projekt *Football for Health*, který se snaží propagovat kopanou jako jeden z prostředků, jak zlepšit zdraví dětí po celém světě. Na základě 11 celosvětově univerzálních pravidel (namátkou např. mytí rukou, pití čisté vody, dodržování vyváženého jídelníčku či vyhýbání se drogám a alkoholu) prezentovaných předními světovými fotbalisty jsou děti obeznámeny se základními zdravotními problémy a jejich prevencí, ale i s přínosy, které může fotbal přinést jejich zdraví.⁹⁸

7.2. Negativní dopady

Jak již bylo několikrát zmíněno, největší změna v transferové politice přišla v roce 1995 s tzv. případem Bosman, který naprosto změnil poměry v přestupové oblasti. Po něm následovaly ještě další případy jako např. Malaja, Kolpak a Simutenkov, které změnily pozici hráčů ze střední a východní Evropy a hráčů ze Společenství nezávislých států. V roce 2000 navíc uzavřela Evropská unie se 77 rozvojovými zeměmi z Afriky, Pacifiku a Karibské oblasti další smlouvu, která umožnila hráčům ze zúčastněných zemí získat v Evropě status tzv. asimilovaného Evropana, díky kterému získali stejné pracovní podmínky jako ostatní obyvatelé EU.⁹⁹

⁹⁴ Halová obdoba fotbalu.

⁹⁵ FIFA (2011b)

⁹⁶ FIFA (2011c)

⁹⁷ FIFA (2011d)

⁹⁸ FIFA (2011e)

⁹⁹ Andreff (2010)

Hlavním negativním dopadem zvýšené fotbalové migrace je fenomén tzv. *muscle drain*, v doslovném překladu „odtok svalů“, jak bývá označován odliv nejlepších hráčů z domácích soutěží v rozvojových zemích.¹⁰⁰ Odtok je dobře viditelný na statistikách fotbalové migrace od přelomového roku 1995 (viz *Tabulka 4*).

Tabulka 4 Procentuální podíl zahraničních hráčů v domácích ligách mezi lety 1995 - 2007

1. liga	1995	1996	1999	2005	2006	2007
Anglie	34	34	37	55	56	62
Francie	18	18	22	36	36	34
Německo	19	27	39	50	41	46
Itálie	14	17	33	31	31	38
Španělsko	20	29	40	28	32	34

Zdroj¹⁰¹

Jak je vidět, fotbalová mobilita se po případu Bosman výrazně zvýšila. V roce 2007 bylo v pěti nejdůležitějších evropských ligách celkem 42,4 % zahraničních hráčů.

Typickou cílovou destinací pro *muscle drain* z rozvojových zemí je francouzská Ligue 1. Ta byla o rok později, v roce 2008, tvořena ze třech čtvrtin zahraničními hráči pocházejícími méně vyspělých zemí světa. Polovina pocházela přímo z afrického kontinentu, čtvrtina z Latinské Ameriky a zbylých 10 % ze zemí bývalého komunistického bloku.¹⁰² Podíl hráčů z rozvojových zemí na celkovém počtu cizinců v nejlepších pěti evropských ligách je téměř padesátiprocentní, a pokud vezmeme v úvahu i nižší soutěže v těchto zemích a méně kvalitní soutěže ostatních západoevropských zemí, dostaneme ještě větší číslo.¹⁰³

Zmíněné vysoké počty a podíly fotbalistů z rozvojových zemí v Evropě mají samozřejmě neblahý vliv na domácí trh. Odchod nejlepších hráčů se dá skutečně srovnat s *brain drain* fenoménem a je pro domácí ekonomiku výraznou ztrátou. Značně se totiž podepisuje na kvalitě domácí soutěže a snižuje výkonnost a následně i atraktivitu celé ligy. *Muscle drain* je jedním z důvodů, proč je fotbalová infrastruktura především

¹⁰⁰ Označení je analogií používaného termínu *brain drain*, doslova „odtok mozků“, který označuje přesun vzdělané pracovní síly do zahraničí.

¹⁰¹ Andreff (2010)

¹⁰² Tamtéž

¹⁰³ Tamtéž

v Africe často na velmi nízké úrovni. Je však samozřejmé, že vliv mají i další faktory jako celková situace země, kultura či faktory demografické.

V tomto ohledu je trochu odlišná Jižní Amerika, kde je ve srovnání s Afrikou fotbalové prostředí na vyšší úrovni a odpovídající je i fotbalová infrastruktura, bezpečností opatření apod. Důvodem je obrovská fotbalová tradice a popularita kopané na celém kontinentu a také lepší celková ekonomická vyspělost regionu.

V případě Afriky *muscle drain* neoslabuje pouze několik států na úkor jiných, ale postihuje víceméně rovnoměrně celý kontinent. Nejlepší hráči totiž v Africe nezůstávají a prakticky bez výjimky ji opouštějí kvůli angažmá především v Evropě. Nižší atraktivitou tak trpí i Africká liga mistrů pořádaná Africkou fotbalovou konfederací dle modelu komerčně velmi úspěšné evropské klubové soutěže – Ligy mistrů UEFA – kde se utkávají nejlepší kluby všech evropských lig.

Negativním důsledkem fotbalové migrace na rozvojové země je samozřejmě i problém skupování velmi mladých talentů z rozvojových zemí evropskými kluby a špatné podmínky, ve kterých tito velmi mladí hráči (pod 18 let) musejí působit. Fotbalisté, kteří neuspějí v evropských klubech, jsou často necháni bez pomoci a prostředků v Evropě. Jako ilegální migranti bez vzdělání jsou v extrémně nepříjemné situaci a často nemají ani prostředky na návrat domů (viz kapitola 5.2.).

Talentovaní fotbalisté z rozvojových zemí, kterým se podařilo dostat do nejprestižnějších světových klubů, mohou být v mateřské zemi pasováni téměř do role národního hrdiny. Právě tohoto využil liberijský George Weah, nejlepší fotbalista Evropy za rok 1995 a od roku 2007 také vyslanec dobré vůle UNICEF. Tento hráč se aktivně zapojil do politického dění v Libérii v roce 2005, tedy dva roky po ukončení tamní občanské války, když se pokusil kandidovat na prezidenta země. Díky popularitě vyvolené jeho fotbalovými úspěchy a také vysokou angažovaností na poli humanitární práce, se mu dokonce podařilo vyhrát v prvním kole, ačkoliv doposud neměl žádnou zkušenost s politikou. Druhé kolo sice skončilo v jeho neprospěch, přesto ale tento případ ilustruje alarmující skutečnost, nakolik dokáže popularita jedince ovlivňovat celou veřejnost. Je otázkou, zda by byl Weah, v té době dokonce bez vyššího vzdělání, skutečně vhodným adeptem do čela státu a zda by v takovéto roli dokázal obstát.

Weah se však nenechal neúspěchem odradit a v roce 2011 znovu usiloval o prezidentskou kandidaturu za stranu *Congress for Democratic Change's*. Pro

nadcházející říjnové volby byl nakonec stranou upřednostněn kandidát Tubmana, Weah se bude ucházet o křeslo viceprezidenta.¹⁰⁴

7.3. Možné řešení – tzv. Coubertobinova daň

I přesto, že jsme vyjmenovali vícero příčin, kvůli nimž se fotbalisté z méně vyspělých zemí uchylují k migraci do jádrové části světového fotbalu, nejzávažnějším problémem jsou výrazně nižší investice do sportu v jejich mateřských zemích. Ty nedokáží zajistit stejně kvalitní tréninkové prostředí a především nenabízí natolik atraktivní mzdu. Dokud nebudou mít rozvojové země ve svých rozpočtech dostatek peněz na zajištění základních potřeb pro své obyvatelstvo, nemůžeme očekávat, že budou investovat významné finanční částky do rozvoje svého fotbalového prostředí a fotbalisté tak budou nadále odcházet do zahraničí.

Jedním z opatření, které by mohlo pomoci zlepšit situaci v rozvojových zemích a částečně napravit negativní důsledky *muscle drain* fenoménu je tzv. Coubertobinova daň navržená prof. Wladimírem Andreffem v rámci mezinárodní konference *Governance in Sport* v Kodani v roce 2005. Andreff doporučuje zavést novou daň, jejíž jméno je odvozeno od zakladatele moderního olympijského hnutí hraběte Coubertina a amerického ekonoma Jamese Tobina, který v sedmdesátých letech navrhoval zavést globální daň z finančních transakcí, která by znevýhodnila krátkodobé spekulativní měnové obchody. Přes nepatrnou nominální hodnotu Coubertobinovy daně by výnosy z ní byly při obchodovaných objemech na světových finančních trzích obrovské.

Profesor Andreff uvádí i konkrétní podobu, jak by mohla daň vypadat. Jedná se o 1 % z celkové přestupové částky a počáteční mzdy, které budou odsouhlaseny v pracovním kontraktu, uzavřeném mezi sportovcem z rozvojové země a zahraničním partnerem (obvykle fotbalovým klubem a/nebo hráčským agentem).¹⁰⁵

Smyslem Coubertobinovy daně by mělo být:¹⁰⁶

1. Pokrýt částečně náklady na vzdělání a trénink hráče přestupujícího do zahraničí, které byly vynaloženy v jeho domovské rozvojové zemi.

¹⁰⁴ New Democrat (2011)

¹⁰⁵ Andreff (2005)

¹⁰⁶ Tamtéž

2. Demotivovat evropské subjekty od nákupu velmi mladých talentů z rozvojových zemí (zvýšená daň a další poplatky za transfery nejmladších, náctiletých hráčů)

3. Snížit *muscle drain* z rozvojových zemí do vyspělých tržních ekonomik.

4. Získané příjmy využít na rozvoj sportu v rozvojových zemích. Peníze by se investovaly do financování výstavby/údržby sportovní infrastruktury a školní tělesné výchovy.

Kromě snížení *muscle drain* efektu by daň přispěla také k snížení rozdílu mezi cenou práce v rozvojovém a rozvinutém světě, což by částečně snížilo motivaci domácích fotbalistů odcházet do zahraničí.

Nezbytnou podmínkou pro fungování navrhovaného systému je přísný a pečlivý dohled nad dodržováním uvedených pravidel, což může být v rozvojových zemích velmi obtížné. Autor navrhuje, aby se takovéto kontroly ujala některá z jich fungujících významných mezinárodních organizací, jako je například Světová banka nebo UNDP (*United Nations Development Programme*, Rozvojový program OSN), případně aby byla vytvořena ad hoc organizace zabývající výhradně touto daní. Mohla by se stát i součástí OSN.¹⁰⁷

Autor studie připouští, že zavedené takovéto daně bude velmi složité a bude vyžadovat alespoň základní konsensus všech zúčastněných stran na celosvětové úrovni.

¹⁰⁷ Andreff (2005)

8. Závěr

V mé práci jsem se věnovala fotbalové migraci, jako důležité součásti současného nejen fotbalového světa, a jejími vlivu na rozvojové země s důrazem na africký kontinent. Vzhledem k výrazné komercializaci a komodizaci sportu v průběhu 20. století a také díky postupující globalizaci, výrazně narostl vliv migračních toků na celkovou situaci a mezinárodní pozici rozvojových zemí.

Hlavním cílem této práce bylo komplexně zanalyzovat vliv migrace na rozvojové země. Při celkovém hodnocení je složité určit, zda je vliv migrace celkové spíše pozitivní nebo spíše negativní. Důvodem je, že tento fenomén má pro rozvojové země klady i zápory a jejich porovnání na objektivní úrovni je velmi složité. Pozitivy, které migrace přináší, je například možnost nejlepších afrických hráčů využít plně svůj talent a předpoklady, což by v případě kariéry pouze v domácí lize nebylo možné. Důvodem je nesrovnatelně nižší úroveň fotbalové infrastruktury v rozvojových zemích oproti západní Evropě, která je jádrou oblastí světového fotbalu. Dalším pozitivem je fakt, že se zlepšující se úroveň hráčů z rozvojových zemí, dochází také ke zkvalitnění jejich národní reprezentace, což je znatelné obzvláště v případě Afriky. Mezinárodní úspěchy národního týmu pak kromě jiného přinášejí více peněz do domácích soutěží a také mohou upozornit na některé akutní a sociální a ekonomické problémy.

Fotbalová migrace ovšem představuje pro rozvojové země také jistá ohrožení. Hlavním negativem je tzv. fenomén *muscle drain*, který spočívá ve vývozu nejlepších hráčů do zahraničí, což zapříčiňuje poškození domácího fotbalového prostředí, které ze svých talentů nemůže dále profitovat. Trpí tak nejen domácí fotbalová soutěž, ale především v případě Afriky celý kontinent, jelikož jeho nejlepší hráči odcházejí budovat kariéru do Evropy. Nejčastějším cílem Afričanů je francouzská liga, ze které se pak v případě úspěchu přesunují do ligy anglické, která je cílovou oblastí světové fotbalové migrace. Naopak jihoameričtí hráči díky historickým vazbám z koloniálního období a kulturní spřízněnosti nejčastěji míří na Pyrenejský poloostrov do španělské, případně portugalské ligy.

Průvodním jevem zvýšené fotbalové migrace hráčů z rozvojových zemí do Evropy je tzv. *trafficking*, který je v současnosti v této problematice asi nejvážnějším systémovým problémem. Úspěchy afrických fotbalistů v nejlepších evropských klubech v posledních desetiletích způsobily, že pro miliony afrických dětí a jejich rodin je

hlavním životním cílem stát se profesionálním fotbalistou hrajícím v Evropě. Je to také často jedna z mála nadějí jak zlepšit svoji extrémně nízkou životní úroveň. V případě *traffickingu* dochází k podvodům, které provádějí falešní fotbaloví agenti působící v prostředí neoficiálních fotbalových akademií, kterých jsou na africkém kontinentu desítky. Za relativně vysoký poplatek je rodině mladého hráče slíben transport do Evropy, včetně vyřízení veškeré administrativy, a šance uplatnit se v některém z evropských klubů. Po příletu do místa určení je však mladý hráč ponechán bez jakékoliv pomoci a bez prostředků alespoň na zpáteční cestu. *Trafficking* je velmi vážným problémem především z toho důvodu, že se nejčastěji týká mladých fotbalistů do 18 let a je značně složité mu zabránit, protože pro chudé rodiny je vidina šance pro svého potomka příliš silná.

Dle mého názoru by jedním z možných řešení stávajících negativních dopadů fotbalové migrace hráčů z rozvojových zemí mohla být speciální daň placená ze všech přestupových poplatků a také z platů špičkových fotbalistů z rozvojových zemí tak, jak to navrhoval W. Andreff v podobě tzv. Coubertovinovy daně. Kromě demotivačního efektu na snahy o podepsání kontraktů s co nejmladšími hráči, by dalším jejím pozitivem byly finanční výnosy, které by částečně splatily náklady na výchovu a trénink hráče, jež byly vynaloženy v jeho domácí zemi. Součástí daně by byly i zvýšené poplatky za přestupy velmi mladých hráčů. Kromě toho by daň alespoň částečně vyrovnávala rozdíl mezi domácí a zahraniční cenou práce z pohledu rozvojových zemí. Problematika fotbalové migrace hráčů z rozvojových zemí je však extrémně komplikovaná a eliminace negativních efektů na země z rozvojového světa si bude žádat více než pouze toto opatření.

9. Seznam literatury

Knižní zdroje, články a studie:

ANDREFF, Wladimir. "Muscle Drain" in Sport and How Regulate It? A plea for a "Coubertobin tax". *Innovation and Economic Development in the Mediterranean Countries*. 2010, str. 3-7.

ANDREFF, Wladimir. A Coubertobin Tax Against Muscle Drain. 4th Play the Game Conference: *Governance in Sport: The Good, the Bad & the Ugly*, Copenhagen. 2005, str.10-12.

ANDREFF, Wladimir; SZYMANSKI, Stefan. *Handbook on the Economics of Sport*. Cheltenham a Northampton : Edward Edgar, 2006. 830 str. ISBN-10: 184844351X

BERLINSCHI, Ruxanda; SCHOKKAERT, Jeroen a SWINNEN, Johan F.M. When Drains and Gains Coincide: Migration and International Football Performance. *LICOS Centre for Institutions and Economic Performance, University of Leuven (KUL)*. 2010, Discussion Paper 265, str. 1-22.

BESSON, Roger; POLI, Raffaele; RAVENEL, Loïc. *Demographic Study of Footballers in Europe 2011*. The Professional Football Players Observatory, 2011b. 80 str.

BESSON, Roger; POLI, Raffaele; RAVENEL, Loïc. *Global Player Migration Report 2011*. The Professional Football Players Observatory, 2011a. 24 str.

DARBY, Paul. Africa, the FIFA Presidency, and the Governance of World Football: 1974, 1998, and 2002. *Africa Today*. 2003, 50 (1), str. 7-8.

DARBY, Paul. Out of Africa : the Exodus of Elite African Football Talent to Europe. *Working USA : the Journal of Labour and Society*. 2007, 10, str. 444-447.

DARBY, Paul; AKINDES, Gerard a KIRWIN, Matt. Football Academies and the Migration of African Football Labour to Europe. *Journal of Sport and Social Issues*. 2007, 31 (2), str. 154.

DOBSON, Stephen; GODDARD, John. *The Economics of Football*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. 476 str. ISBN 0-521-66158-7

HUGGINS, Mike; TOLSON, John . The Railways and Sport in Victorian Britain : A Critical Reassessment. *Journal of Transport History*. 2001, 22 (2), str. 108-113.

LANFRANCHI, Pierre ; TAYLOR, Matthew. *Moving with the Ball : The Migration of Professional Footballers*. Oxford : Berg, 2001. 273 str. ISBN 1-85973-302-7.

MAGEE, Jonathan; SUGDEN, John. The World at their Feet : Professional Football and International Labor Migration. *Journal of Sport and Social Issues*. November 2002, 26 (4), str. 427-433.

POLI, Raffaele. The Football Player's Trade as a Global Commodity Chain. Transnational Networks from Africa to Europe. Paper presented in the workshop on Social Networks of Traders and Mangers in Africa, Iwalea-Haus, Bayreuth. 2005, str. 1-3.

POLI, Raffaele. Africans' Status in the European Football Players' Labour Market. *Soccer & Society*. 2006, 7 (2-3), str. 278-291.

POLI, Raffaele. Understanding Globalization through Football : The New International Division of Labour, Migratory Channels and Transnational Trade Circuits. *International Review for the Sociology of Sport*. 2010, 45 (4), str. 497.

SLUKA, Tomáš. Profesionální sportovec - právní a ekonomické aspekty. Praha: Havlíček Brain Team 2007 199 str. ISBN: 80-903609-5-5.

SOLBERG, Eirik Futsæter. The Contours, Dynamics and Impacts of African Football Migration to South Africa. Stellenbosch University, 2008. 110 str.

STEAD, David; MAGUIRE, Joseph. "Rite De Passage" or Passage to Riches? : The Motivation and Objectives of Nordic/Scandinavian Players in English League Soccer. *Journal of Sport and Social Issues*), 24(1), str. 30 - 60.

TAYLOR, Matthew. Global Players? Football, Migration and Globalization, c. 1930-2000. *Historical Social Research*. 2006, 31 (1), str. 16-19.

Internetové zdroje:

Al Jazeera. [online]. 2010 [cit. 2011-06-05]. Slaves to football. Dostupné z WWW: <<http://english.aljazeera.net/programmes/peopleandpower/2010/03/20103361155216850.html>>.

ALSOS, Jan. *Planet World Cup* [online]. © 1998-2010 [cit. 2011-05-13]. Eusebio . Dostupné z WWW: <<http://www.planetworldcup.com/LEGENDS/eusebio.html>>.

BANKS, Martin. *Soccerlens - Football News* [online]. 2009 [cit. 2011-03-05]. Football Federations Around The Globe – A Look At The World Of Football. Dostupné z WWW: <<http://soccerlens.com/football-federations/21388/>>.

BBC Sport. [online]. 2002 [cit. 2011-07-05]. Five in a row for the miracle worker. Dostupné z WWW: <http://news.bbc.co.uk/sport3/worldcup2002/hi/team_pages/china/newsid_1618000/1618475.stm>.

BRADLEY, Mark. *Guardian.co.uk* [online]. 2003 [cit. 2011-06-05]. Blatter takes swipe at G-14 'colonialists'. Dostupné z WWW: <<http://www.guardian.co.uk/football/2003/dec/18/newsstory.sport8>>.

CIES. [online]. 2008 [cit. 2011-07-01]. International recruitment. Dostupné z WWW: <<http://www.eurofootplayers.org/International-recruitment>>.

ČTK. *eFotbal.cz* [online]. 2010 [cit. 2011-04-15]. Bundesliga láme rekordy v návštěvnosti. Dostupné z WWW: <<http://www.efotbal.cz/index.php?page=clanek&clanek=67167>>.

ČTK. *Sport.cz* [online]. 2009 [cit. 2011-07-02]. Drogba bude spolu s Bonem z U2 podporovat boj proti AIDS. Dostupné z WWW: <<http://sportky.topky.sk/c/38796/drogba-bojuje-cervenymi-snurkami-proti-aids>>.

Deloitte. Highlights. *Deloitte Annual Review of Football Finance* [online]. 2011, [cit. 2011-07-23]. Dostupný z WWW: <http://www.deloitte.com/assets/Dcom-UnitedKingdom/Local%20Assets/Documents/Industries/Sports%20Business%20Group/uk_sbg_arff11_highlights.pdf>.

Demografický informační portál. [online]. © 2004-2009 [cit. 2011-05-20]. Migrace. Dostupné z WWW: <http://www.demografie.info/?cz_migrace>.

DIDIER DROGBA : Official Website. [online]. 2011 [cit. 2011-07-09]. Didier Drogba. Dostupné z WWW: <<http://www.didierdrogba.com/en/biographie/>>.

ELISSON, Johan. *Wikipedia* [online]. 2006 [cit. 2011-06-23]. Archivo:Football world popularity. Dostupné z WWW: <http://es.wikipedia.org/wiki/Archivo:Football_world_popularity.png>.

Encyclopædia Britannica. [online]. 2011 [cit. 2011-03-11]. Football. Dostupné z WWW: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/550852/football>>.

FIFA. [online]. 2010 [cit. 2011-06-27]. Revolutionary moment in football: Transfer Matching System becomes mandatory. Dostupné z WWW: <<http://www.fifa.com/aboutfifa/organisation/news/newsid=1309827/index.html>>.

FIFA. [online]. ©1994 – 2011a [cit. 2011-06-20]. The IFAB, the eternal guardian of laws . Dostupné z WWW: <<http://www.fifa.com/aboutfifa/organisation/ifab/history.html>>.

FIFA. [online]. ©1994 – 2011b [cit. 2011-06-23]. Goal : Presentation and status. Dostupné z WWW: <<http://www.fifa.com/aboutfifa/footballdevelopment/projects/goalprogramme/status.html>>.

FIFA. [online]. ©1994 – 2011c [cit. 2011-06-24]. Win in... Mission and Objectives . Dostupné z WWW: <<http://www.fifa.com/aboutfifa/footballdevelopment/projects/wininprojects/mission.html>>.

FIFA. [online]. ©1994 – 2011d [cit. 2011-06-24]. Win in...Africa. Dostupné z WWW: <<http://www.fifa.com/aboutfifa/footballdevelopment/projects/wininprojects/africa/index.html>>.

FIFA. [online]. ©1994 – 2011e [cit. 2011-06-24]. Football for Health . Dostupné z WWW:

<<http://www.fifa.com/aboutfifa/footballdevelopment/medical/footballforhealth/index.html>>.

Foot Solidaire. [online]. © 2010-2011 [cit. 2011-07-02]. Missions. Dostupné z WWW: <<http://www.footsolidaire.org/articles/article/86>>.

Football Insights. [online]. 2010 [cit. 2011-05-24]. 125 Years Of Professional Football. Dostupné z WWW: <<http://footballinsights.wordpress.com/2010/06/18/125-years-of-professional-football/>>.

Forbes [online]. 2010 [cit. 2011-04-08]. Soccer Team Valuations. Dostupné z WWW: <http://www.forbes.com/lists/2010/34/soccer-10_Soccer-Team-Valuations_Rank.html>.

GILLES, Macey. The Best League In Europe?. *Euro-Eleven* [online]. 2011, [cit. 2011-07-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.euro-eleven.com/2011/06/best-league-in-europe-2/>>.

HAYNES, Joss. *Modern Ghana* [online]. 2008 [cit. 2011-06-01]. Football Trafficking – The New Slave Trade. Dostupné z WWW: <<http://www.modernghana.com/news2/159436/2/football-trafficking-the-new-slave-trade.html>>.

International Football Hall of Fame. [online]. ©2000 [cit. 2011-03-02]. Footballing History. Dostupné z WWW: <<http://www.ifhof.com/wn/history.asp>>.

LEY, John. *The Telegraph* [online]. 2010 [cit. 2011-06-20]. Paul Le Guen: Cameroon coach at World Cup 2010. Dostupné z WWW: <<http://www.telegraph.co.uk/sport/football/competitions/world-cup-2010/7764304/Paul-Le-Guen-Cameroon-coach-at-World-Cup-2010.html>>.

LOWREY, James ; NEATROUR, Sam ; WILLIAMS, John. *University of Leicester* [online]. 2002 [cit. 2011-05-25]. Fact Sheet 16: The Bosman Ruling, Football Transfers and Foreign Footballers. Dostupné z WWW: <<http://www.le.ac.uk/so/css/resources/factsheets/fs16.html>>.

MOORE, Glenn. *The Independent* [online]. 2005 [cit. 2011-06-14]. Graham fears multinational squads will undermine England. Dostupné z WWW: <<http://www.independent.co.uk/sport/football/news-and-comment/graham-fears-multinational-squads-will-undermine-england-483545.html>>.

New Democrat. AllAfrica Global Media [online]. 2011 [cit. 2011-07-06]. Liberia: Weah Weeps - As He Bows To Tubman. Dostupné z WWW: <<http://allafrica.com/stories/201105020817.html>>.

Sportige. [online]. 2010 [cit. 2011-07-01]. The History of Soccer's Most Expensive Players. Dostupné z WWW: <<http://sportige.com/most-expensive-footballers-progression/>>.

The Didier Drogba Foundation. [online]. 2009 [cit. 2011-07-02]. The Didier Drogba Foundation. Dostupné z WWW:
<<http://www.thedidierdrogbafoundation.com/missions.html>>.

The Football Association. [online]. © 2001-2011 [cit. 2011-03-01]. History of The FA. Dostupné z WWW: <<http://www.thefa.com/TheFA/WhoWeAre/HistoryOfTheFA>>.

UNDP. [online]. 2010 [cit. 2011-07-02]. Didier Drogba to join football greats in global match against poverty. Dostupné z WWW:
<<http://www.sportanddev.org/connect/userprofile.cfm?2505/Didier-Drogba-to-join-football-greats-in-global-match-against-poverty>>.

UNDP. *United Nations Development Programme* [online]. © 2011 [cit. 2011-07-02]. Didier Drogba. Dostupné z WWW:
<http://www.beta.undp.org/undp/en/home/ourwork/goodwillambassadors/didier_drogba.html>.

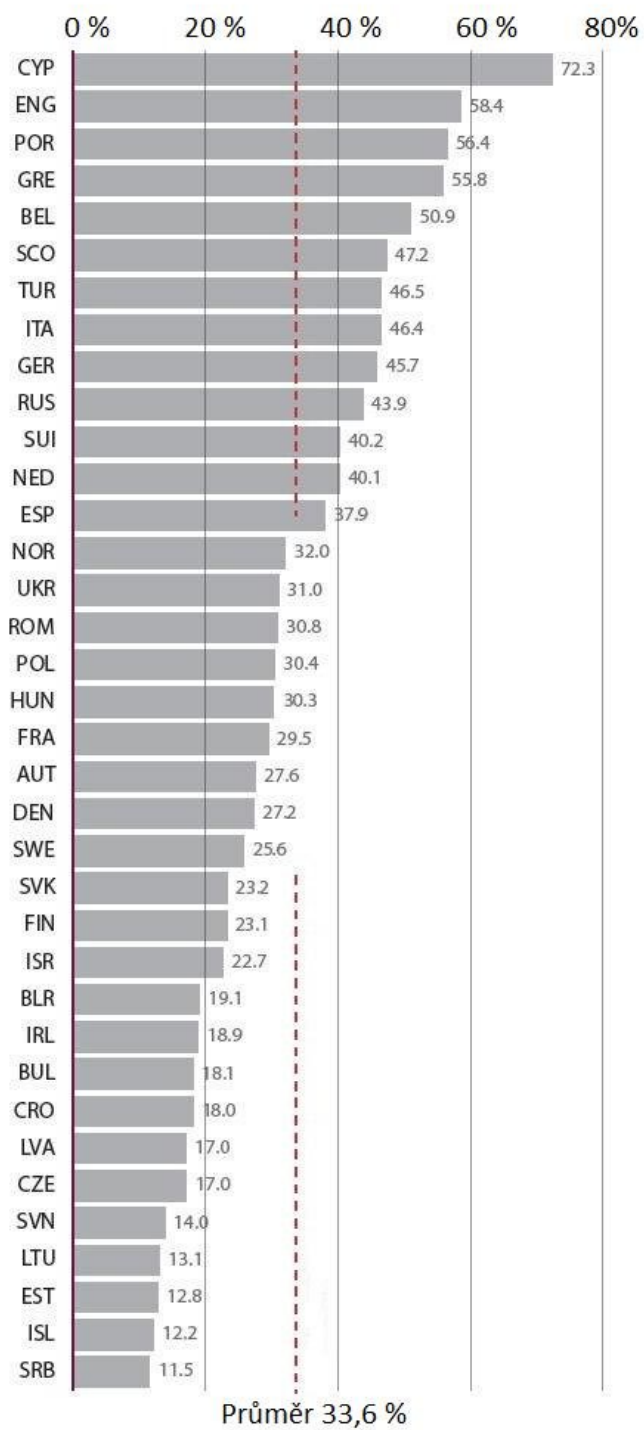
United Nations Sport for Development and Peace. Goodwill Ambassadors. [online]. 2011, [cit. 2011-07-28]. Dostupný z WWW:
<<http://www.un.org/wcm/content/site/sport/goodwillambassadors>>.

Vienna Institute for International Dialogue and Cooperation. Conference Report Development through Football Sustaining the potential of the first African World Cup. [online]. 2010, [cit. 2011-07-28]. Dostupný z WWW:
<footballfordevelopment.net/documents/download/30>.

WOOLDRIDGE, Robert. *Suite101* [online]. 2010 [cit. 2011-03-04]. The Beginning of the FIFA World Cup. Dostupné z WWW: <<http://www.suite101.com/content/the-beginning-of-the-fifa-world-cup-a192772>>.

10. Přílohy

Příloha 1 Podíl zahraničních hráčů v evropských ligách v roce 2010

Zdroj¹⁰⁸

¹⁰⁸ Besson, Poli a Ravenel (2011b)